

T.C
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı / Okul Öncesi Eğitimi Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ TELEVİZYONDAN
ETKİLENMELERİ KONUSUNDA ANNE ve ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ

Ezgi TÜRKKENT
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR

Burdur, 2012

T.C
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı / Okul Öncesi Eğitimi Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ TELEVİZYONDAN
ETKİLENMELERİ KONUSUNDA ANNE ve ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ

Ezgi TÜRKKENT
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR

Burdur, 2012

KABUL ve ONAY SAYFASI

 MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU
--	--------------------------------------

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 25.05.2012 tarih ve 2012 / 09 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 01.10.2012 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Ezgi TÜRKKENT'in "**Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyondan Etkilenmeleri Konusunda Anne ve Öğretmen Görüşleri**" konulu tez çalışması İlköğretim/Okul Öncesi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) : Yrd.Doç.Dr. Perihan ÜNÜVAR

ÜYE : Yrd.Doç.Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR

ÜYE : Yrd.Doç.Dr. Özlem TAGAY

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../.....
tarih ve
...../..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM SAYFASI

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ...yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tarih /İmza

Ezgi TÜRKKENT

ÖZET

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyondan Etkilenmeleri Konusunda Anne ve Öğretmen Görüşleri

Ezgi TÜRKKENT

Bu araştırma, okul öncesi eğitime devam eden çocuklar, bu çocukların anneleri ve babalarının televizyon izleme sürelerini ve çocukların televizyondan etkilenmeleri konusunda anne ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 öğretim yılında Burdur ilinde anasınıfına devam eden 52 çocuk ve bu çocukların anne ve babaları (toplam 156 kişi) ile, bu kurumlarda çalışan 20 okul öncesi eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmaya ilişkin nitel veriler için görüşme formları kullanılmıştır. Nitel veriler için kullanılan görüşme formlarında kişisel bilgilerin yanı sıra okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyonda yayınlanan çeşitli programlardan nasıl etkilendiğine ilişkin sorular yer almıştır. Araştırmanın nicel verilerini elde etmek için kayıt formları hazırlanmıştır. Kayıt formlarında kişisel bilgiler bölümü ve program türlerine göre günlük televizyon izleme sürelerinin kaydedileceği sütunlar bulunmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, okul öncesi dönem ailelerinde en çok izlenen programın çizgi filmler olduğu, en az izlenen programın ise magazin ve belgesel programı olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan anne ve babalar televizyonda en çok dizi filmleri izlemektedirler. Çocukların televizyonda en fazla çizgi filmler ve dizi filmleri izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Kız çocukları erkek çocuklarına göre daha fazla televizyon izlemektedir. Görüşmeye katılan annelerin büyük çoğunluğu ve öğretmenlerin tamamına yakını çocukların çizgi filmler, dizi filmler, reklâmlar ve çocuk programlarından etkilendiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Anne, Okul Öncesi Eğitim, Öğretmen, Televizyon.

ABSTRACT

The ideas of mother and teacher about the effects of the television on pre-school education children.

Ezgi TÜRKKENT

This research has done for the purpose that the teachers and the parents ideas about the duration of watching television of both the children and their parents and its effects on the children. The working group of the research consists of 52 children who are at pre-school education class and their parents (overall 156 people) with 20 pre-school teachers in Burdur in 2010 - 2011 training year.

The consultation forms are used for the qualitative data that are related with the research. In these forms there are both personal information and the questions about the effects of various television programmes on the children who continue the pre-school education. The registration forms are prepared for acquiring the quantitative data. In registration forms there are both the part of personal information and the columns which will have been noted down the daily watching television durations with regard to the kinds of the programmes.

According to the acquired findings; it has been determined that the pre-school period family watch cartoon most and they watch the magazine and the documentary least. Beside, the parents of the research watch serials most. It has been emerged as a result that, the children watch mostly cartoons and serials. The girls watch television more than the boys. The majority of the mothers and nearly all of the teachers intervene in the research, define that the children are affected from the cartoons, serials, advertisements, and the other children programmes.

Key Words: Mother, Pre-school Education, Teacher, Television.

TEŞEKKÜR

Çalıőmamda bana her konuda yardımcı olan, zamanını ve desteğini benimle paylaşan tez danışmanım değerli hocam Sayın Yrd. Doç Dr. Perihan ÜNÜVAR'a, tez izleme komitesinde yer alan ve eleőtirileriyle bana yol gösteren Sayın Yrd. Doç Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR ve Sayın Yrd. Doç Dr. Özlem TAGAY'a, eğitim hayatıma sonsuz katkısı olan ve desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Sayın Yrd. Doç Dr. Ümit ŐAHBAZ'a teőekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tüm akademik çalıőmalarım sırasında manevi desteklerini esirgemeyen sevgili anneme, babama, kardeőtme ve eőtme sonsuz teşekkür ederim.

Ezgi TÜRKKENT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL ve ONAY SAYFASI	
BİLDİRİM	
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ	x
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Problem	6
1.1.1. Alt Problemler	6
1.2. Araştırmanın Önemi	7
1.3. Sayıtlar	8
1.4. Sınırlılıklar	8
1.5. Tanımlar	8
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Okul Öncesi Dönem Çocuğu ve Gelişimi	9
2.1.2. Okul Öncesi Dönemin Önemi	9
2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Gelişimin Genel Özellikleri	10
2.1.3.1. Doğumu İzleyen İlk Bir Yıl	11
2.1.3.2. İki Yaş	12
2.1.3.3. Üç Yaş	12
2.1.3.4. Dört Yaş	12

2.1.3.5. Beş Yaş	13
2.1.3.6. Altı Yaş	13
2.1.4. Çocuklarda Televizyon İzleme Şekilleri	14
2.1.4.1. Bebeklik Dönemi	14
2.1.4.2. 18 Ay-3 Yaş Dönemi...	14
2.1.4.3. 3-5 Yaş Dönemi	15
2.1.4.4. Okul Dönemi (6-12 Yaş)	16
2.1.5. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri	16
2.1.5.1. Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	22
2.1.5.2. Televizyon Reklamlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri	24
2.1.5.3. Televizyondaki Şiddet Görüntülerinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	26
2.2. İlgili Araştırmalar	32
2.2.1. Televizyon Programlarına İlişkin Araştırmalar	32
2.2.2. Çizgi Filmlerle İlgili Araştırmalar	38
2.2.3. Televizyon Reklamlarıyla İlgili Araştırmalar	40
BÖLÜM III	
YÖNTEM	46
3.1. Araştırmanın Modeli	46
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	46
3.3. Veri Toplama Araçları	48
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.5. Verilerin Analizi	48
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	50
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER	68

KAYNAKÇA	72
EKLER	81
EK-1: Kayıt Formu	81
EK-2: Görüşme Formu(Ane)	82
EK-3: Görüşme Formu(Öğretmen)	83
ÖZGEÇMİŞ	84

KISALTMALAR

f : Frekans

% : Yüzde

TABLolar DİZİNİ

- Tablo 1: Çalışma Grubunun Özellikleri
- Tablo 2: Okul Öncesi Dönem Ailelerinin Haftalık Televizyon İzleme Süreleri ve Bu Sürelerin Program Kategorilerine Göre Dağılımı
- Tablo 3: Okul Öncesi Dönem Annelerinin Haftalık Televizyon İzleme Süreleri ve Bu Sürelerin Program Kategorilerine Göre Dağılımı
- Tablo 4: Okul Öncesi Dönem Babalarının Haftalık Televizyon İzleme Süreleri ve Bu Sürelerin Program Kategorilerine Göre Dağılımı
- Tablo 5: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Haftalık Televizyon İzleme Süreleri ve Bu Sürelerin Program Kategorilerine Göre Dağılımı
- Tablo 6: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsiyetlerine ve Program Kategorilerine Göre Haftalık Televizyon İzleme Süreleri
- Tablo 7: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyon Programlarından Etkilenmelerine İlişkin Anne ve Öğretmen Görüşleri
- Tablo 8: Televizyon Programlarının Çocukların Beslenme Davranışlarına Etkisine İlişkin Anne ve Öğretmen Görüşleri
- Tablo 9: Televizyon Programlarının Çocukların Tüketim Davranışlarına Etkisine İlişkin Anne ve Öğretmen Görüşleri
- Tablo 10: Televizyon Programlarının Çocukların Sosyal Davranışlarına Etkisine İlişkin Anne ve Öğretmen Görüşleri
- Tablo 11: Televizyon Programlarının Çocukların İletişim Becerilerine Etkisine İlişkin Anne ve Öğretmen Görüşleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

İletişim; canlı olma özelliğini gösteren bütün varlıkların ortak özelliği olup, insanların bilgi ve deneyimlerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini gelecek kuşaklara aktarmada kullanılan, kişinin kendisini ve çevresini tanıyıp anlamlandırabilmesi ve yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için gerekli unsurlardan biridir. İletişim, insanın günlük yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. İnsan, iletişim yoluyla bilgi, duygu, düşünce, tutum, gereksinim ve becerilerini başka insanlara aktarabilmekte, kendisine aktarılanları öğrenebilmekte ve böylece yaşamını daha anlamlı kılmaktadır. İnsanlar yeryüzüne geldikleri günden bu yana iletişim için çeşitli yollar, yöntemler ve araçlar kullanmışlardır. Toplumların uygarlık düzeyleri geliştikçe çeşitlenen ve karmaşıklaşan iletişim araçları, günümüzde teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklarla ileri düzeylere ulaşmıştır (Önder ve Balaban, 2005, s.249).

Geniş kitleler amaçlanarak oluşturulan, aynı anda çok sayıda insana yönelik olan iletişime kitle iletişim denilmektedir. Kitle iletişim, iletişimin basın, sinema, radyo ve televizyon ile yapılmasıdır. Teknolojik gelişmelerle birlikte etki alanları giderek genişleyen kitle iletişim araçlarının temel özelliği, olayları ve yorumları çok kısa bir zamanda büyük kitlelere yayabilmeleri ve böylece onların kanaatlerine yön verebilme olanağına sahip olmalarıdır. İletişim teknolojisinin hızlı gelişimi karşısında bireyler, pek çok iletişim aracıyla karşı karşıya kalmakta, ihtiyaç ve tercihleri doğrultusunda bu iletişim araçlarını günlük yaşamlarında kullanmaktadır. (Budak, 2006). Kitle iletişim araçlarının toplumsal hayatı şekillendirici ve belli ölçüde yönlendirici etkisi vardır. İletişim araçlarının rol ve etkinlikleri, ortaya çıktıkları süreçten günümüze değin sürekli büyüyen bir sarmal halinde genişlemiş, toplumun adeta gören gözü, işiten kulağı ve konuşan dili olmuştur (Ulusoy, 2008).

Toplum bireylerinin geniş ölçekte birbirlerini etkilemesinde medyanın payı büyüktür. Kitle iletişim araçlarıyla toplumun davranış kalıpları, değerleri ve düşünce tarzları bireylere kazandırılır ve öğrenilenlerin içselleştirilmesine yardımcı olunur. Kitle iletişim araçlarının gücü, aynı iletiyi çok farklı bireye, çok sayıda ve farklı mesajlarla iletebilme yetisinden kaynaklanır (Dağ ve diğerleri, 2005).

Günümüzde geniş kitleleri etkisi altına alan, en yaygın iletişim araçlarından biri televizyondur. Kitle iletişim araçlarının gelişme aşamaları ve bireylere ulaşılabilirlikleri göz önüne alındığında, hiçbiri televizyonun gücüne erişememiştir. Televizyonu diğer medya araçlarından farklı kılan özelliği, program türlerinin çeşitliliği, program yapılarında barındırdığı müzik, ses ve hareketli görüntü öğelerini bir arada bulundurmasıdır. Televizyon insanın zaman ve mekân sınırlılıklarıyla çizili gündelik yaşam deneyiminin sınırlarını geliştiren, geliştirmekle de kalmayıp, bu deneyimin nitel ve nicel örüntüsünde önemli değişikliklere yol açan bir teknolojik olanaktır (Kocadaş, 2004).

Televizyonun boş zamanımızı değerlendirme biçimimizden, düşünme, hissetme biçimine, aile içi toplumsal ilişkilerimizin şekline kadar, yaşantı biçimlerimizi kapsayacak şekilde hayatımızın her yönü üzerinde oldukça etkili olduğu bir gerçektir. Özellikleri göz önüne alındığında ise, televizyonun, bir öykü anlatma sistemi olduğunu, hem bir endüstri ve teknolojik bir araç, hem kültürün ve sanatın üretildiği bir kaynak, hem de siyasal ve toplumsal bir kurum olarak tanımlanabileceğini ifade edebiliriz (Öztekin, 2008, s.11). Televizyonun izleyiciye ve birden fazla duyu organına hitap etme biçimi, görüntü gücü, seyirci açısından anımsal ve canlılık özelliği ile diğer medya araçlarından farklıdır. Bu özelliğinden dolayı tutum ve davranış değiştirmede diğer kitle iletişim araçlarına göre daha etkin bir role sahiptir. Televizyon mesaj ve iletiler sistemiyle toplumsal kültürün yapılanmasında büyük bir güç olarak karşımıza çıkması nedeniyle son derece önemlidir (Karaboğa, 2007).

Televizyon, izleyicilerin hiç farkına varmadan, başka toplum ve kültürlerin yaşam standartları, yaşam biçimleri, birbirleriyle ilişkileri, davranış kalıpları, sosyal sorunları ve tüketim alanları konusundaki bilgilerle donanmalarını sağlar (Ayrancı, Köşgeroğlu, Günay, 2004). Güçlü bir iletişim ve eğlence aracı olarak televizyon, toplumlarımızın ölçeğini ve biçimini, gerçeklikle ilgili temel algılarımızı ve bu nedenle de birbirimizle ve dünya ile olan ilişkilerimizi değiştirmiş, bazı temel aile yapılarına, kültürel ve sosyal yaşama da etki ederek öngörülmeleyen sonuçlar doğurmuştur (Williams, 2003).

Televizyonla iletişim tek yönlüdür ve birey eğitim ortamlarında var olan dönüt alma olanağından yoksundur. Televizyon izleyen bireylerin kaderi, televizyon karşısında sürekli oturmak ve hep susmaktır.

Program kalitesi ne olursa olsun, birey televizyon karşısında daima pasif alıcı konumunda kalmakta; bu durum onda uzun vadede zihin durgunluğu, düşünce durağanlığı, dikkat dağınıklığı, yalnızlık hissi, karakter silikliği, cesaret noksanlıkları, zaman kaybı gibi pek çok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Öztürk, 2002, s.68-69).

Ailenin bir parçası haline alan televizyon, yaşam tarzını, aile içi iletişimi şekillendirerek, aile bireylerinin ne konuşacağını belirlemekte, ailenin oturma ve uyku düzenini, iletişim tarzlarını, sosyal davranışlarını, beslenme alışkanlıklarını belirleyebilmektedir (Ertürk ve Gül, 2006). Televizyon karşısında uzun zaman geçiren bir bireyin diğer bireylerle ve sosyal gruplarla etkileşime, dayanışma ve işbirliği içine girmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü televizyon, başlı başına bir ilgi alanı, eylem ve faaliyet olarak bireyin hayatını işgal etmekte, çevre ile kurulacak iletişime fırsat vermemekte ve toplumsal ilişkileri zayıflatmaktadır. Televizyonun yaygınlaşması, hemen her eve girmesi ve seyretme oranının yükselmesi ile beraber giderek toplumsal yalnızlığa alışan, birbirleriyle olan ilişkileri, bağlantıları ve paylaşımları hızla kesilen aile bireylerinin, akrabaların, arkadaşların artan oranları bu durumu doğrular niteliktedir (Öztürk, 2002).

Televizyon, insanlara bir yandan, hem görsel hem de işitsel uyarın sunarken, bir yandan da gerçek dünyalardan sanal dünyalara kadar birçok durumu göstermektedir. Her yaşta insanın, yaşadığımız dünya hakkındaki bilgisini çok kısa zamanda artırma ve genişletme fırsatına sahip olan televizyon, yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de son derece önemli bir haberleşme, eğlence ve öğrenme aracıdır. Yaşantımıza giren her yeni şey gibi televizyonun da insanlar üzerindeki etkileri birçok araştırmaya konu olmuştur. Evrensel bir araç olan televizyonun etkileri de genellikle evrenseldir ve tüm insanlar, özellikle de çocuklar üzerinde pek çok olumsuz etkileri olduğu tartışılmaktadır. Ancak her toplum ve kültüre göre televizyonun etkileri bazı farklılıklar gösterebilmektedir (Oktay, 2007, s.232; Yapıcı, 2006, s.1).

Günümüzde, çok izlenen ve hemen hemen her evde bulunan televizyonun çocukları etkilediği ileri sürülmektedir. Özellikle gerçek ile kurguyu ayıramayan çocukların, izledikleri programların etkisinde kaldığı ve çocukların yetişkinlere yönelik olan programları izledikleri belirtilmektedir. Televizyon izleyen çocukların davranışlarının incelendiği bütün ülkelerde, yetişkinlere yönelik programların da çocuklar tarafından

tercih edildiği, bu durumun çocukların yaşları ile birlikte artış gösterdiği görülmüştür (Mangır ve İnal, 1994).

Televizyon, çocukların yaşamında dünyaya oldukça erken açılan pencerelerdir. Çocuk, televizyon yoluyla aile ve yakın çevresi dışındaki insanları, başka hayat tarzlarını, hayvanı, bitkiyi, savaşları ve bu savaşlarda öldürülen insanları, uzaya fırlatılan bir uzay aracını, film ve çizgi film kahramanlarını, çeşitli duygularla yüklü insanların davranış ve tutumlarını öğrenir. Bu açıdan televizyon, çocuğun sosyal ufkunu genişletme yolunda önemli katkı sağlayabildiği gibi, onun henüz insan davranışlarının gerçek nedenleri hakkında kendi başına doğru değerlendirmeler yapamadığı bir dönemde yanlış izlenimler edinmesine neden olmakta ve çocuk anlayamadığı duygular, kavrayamadığı sorunlar ve yanıtlayamadığı sorularla yüklenmektedir (Özertem, 1983; s.177-178, Oktay, 2007).

Televizyon, çocuk için bebeklikle birlikte başlayarak ilerleyen yaşlarda da dış dünyayı eve getiren en önemli araç durumundadır. Bu nedenle çocuk televizyonun olumlu ve olumsuz iletilerine açık kalmaktadır. Küçük çocuklar tüm dikkatlerini veremedikleri halde, televizyon mesajlarının ancak bazı özelliklerini izleme yeteneğine sahip olmalarına rağmen, etkilere daha fazla açıktırlar ve televizyonun dikkat çekici özellikleri onları cezbeder (Önder ve Balaban, 2005, s.254).

Televizyon, görsel ve işitsel duylara yönelik etkili bir araç olması nedeniyle olumlu hizmetlerinin yanında, iyi değerlendirilmediği takdirde olumsuz sonuçlara da neden olmaktadır. Televizyonun olumlu ve olumsuz etkileri, çocuğun yaşına, televizyon izleme süresine, izlediği program içeriğine ve ebeveynlerin denetimine bağlı olarak değişmektedir (Demiriz ve Ulutaş, 1999; 1236).

Televizyon izleme, her ne kadar insanın görme ve işitme duylarına çok yönlü etki yaparak iyi bir öğrenme ortamı yaratabilse de, bireyler arasında sözlü iletişimi azaltmak yönünden olumsuz bir rol oynamaktadır. Özellikle yetişkinin hiçbir katkısı, açıklaması ve beraberliği olmadan yalnız başına televizyon izlemek durumunda kalan çocuklarda bu durumu gözlemek mümkündür. Çocuk, izlediği programlar yoluyla pek çok yeni kavram ve sözcükle karşılaşmaktadır. İzlediği programlar hakkında çocukla konuşmak, çocuğa açıklamalar yapmak ve ona işittiği çok çeşitli sözcükleri kullanabilme fırsatını vermek, televizyon aracılığı ile iyi bir öğrenme gerçekleştirebilmek yönünden önemlidir (Şirin, 1998, s.26).

Son derece etkili bir yayın aracı olan televizyonun çocuklar üzerinde etkilerinin olumlu olması, her şeyden önce çocukların izledikleri programlarının niteliğine, çocuk tarafından kavranılıp, özümlemesine bağlıdır. Bu konuya ilişkin bazı temel kurallar şöyledir:

1. Televizyon izleme süresi çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
2. Çocukların izleyecekleri televizyon filmlerinin konu ve işlenişinin onların rahatlıkla anlayabileceği türden olması gereklidir.
3. İzlediği programlar hakkında çocukla konuşmak, açıklamalar yapmak ve ona işittiği çok çeşitli sözcükleri kullanabilme fırsatını vermek, televizyon aracılığı ile iyi bir öğrenme gerçekleştirebilmek yönünden önemlidir.
4. Çocuğun tüm programları değil, kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de yeterince katılabilmesi yönünden önem taşımaktadır.
5. Çocukların hoşlandıkları uygun programların videoya kaydedilerek zaman zaman çocuklara izlettirilmesi, onlarla filmde gördüklerinin tartışılması hem dikkat hem de anlama becerilerini geliştirmesi yönünden önemlidir (Oktay, 2007, s.232-237).

Özertem'e (1983) göre okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak ve onların bedensel, devinimsel, bilişsel ve kişilik gelişimlerine yardımcı olmak, eğitmek ve eğlendirmek amacıyla hazırlanan televizyon programlarındaki temel ilkeler şunlardır:

- 1- Çocuğun bedensel ve devinimsel gelişimine katkıda bulunmak
- 2- Bilişsel gelişimine (kavramsal, dil, bellek, problem çözme, zekâ) yardımcı olmak.
- 3- Çocuğa; bedensel sağlık ve gelişim ile ilgili konularda temel bilgiler vermek. Doğru beslenme ve temizlik anlayışını geliştirmek.
- 4- Çocuğun; sevgi, saygı, güven, umut, mutluluk ve iyimserlik duygularını geliştirmek.
- 5- Çocuğun ruhsal sağlığı ve gelişimi ile ilgili sorunlara çözüm getirmek.
- 6- Çocuğa, kişiliğinin serbestçe oluşabilmesi ve gelişebilmesi için, önce kendi varlığını, aile ve toplum içindeki yerini, giderek doğayı, bilimsel olguları, toplumsal kurumları kavrayabilecek bilgiler vermek.

- 7- Çocuğa, toplum içinde uyumlu ve dengeli bir birey olarak yer alabilmesi için, bir arada yaşama, dayanışma, işbirliği, sıra paylaşma, birbirini sevmeye, birbirinin haklarına saygı gösterme ve bu hakları koruma gibi toplumsal yaşantının gerektirdiği temel ilkeleri benimsetmek.
- 8- Çocuğun öğrenmeye karşı ilgisini arttırmak, öğrenme, kavrama, düşünme, akıl yürütme ve hayal gücü yeteneklerini geliştirmek.
- 9- Çocuğun dil gelişimine yardımcı olmak. Öz kaynağından güç alarak gelişen dilimizi çocuklara benimsetmek (s.181-182).

1.1. *Problem*

Okul öncesi eğitime devam eden çocuklar, bu çocukların anneleri ve babalarının televizyon izleme süreleri nedir? Okul öncesi dönem çocuklarının televizyondan etkilenmelerine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?

1.1.1. *Alt Problemler*

1. Okul öncesi dönemde aile fertlerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nasıldır?
 - 1.1. Annelerin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nedir?
 - 1.2. Babaların haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nedir?
 - 1.3. Okul öncesi dönem çocuklarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nedir?
 - 1.4. Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine ve program kategorilerine göre haftalık televizyon izleme süreleri nedir?
2. Televizyon programlarının çocukları nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?
 - 2.1. Televizyon programlarının çocukların beslenme davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?
 - 2.2. Televizyon programlarının çocukların tüketim davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?
 - 2.3. Televizyon programlarının çocukların sosyal davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?
 - 2.4. Televizyon programlarının çocukların iletişim becerilerini nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal, duygusal, zihinsel, fiziksel ve öz bakım becerilerinin gelişiminin en hızlı olduğu ve çocuk kişilik yapısının şekillendiği dönemdir. Çocuklar, kendileri için çok önemli olan bu dönemde farkında olmadan teknolojinin olumlu ve olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır. Geleceğimiz olan çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirebilmeleri, dengeli ve uyumlu birer birey olmaları için çocukluk yıllarında aldıkları uyarımlar büyük önem taşımaktadır. Çocuğun hayatında yer alan ve çocukların en çok iletişim halinde olduğu teknoloji araçlarının başında televizyon gelmektedir. Bu nedenle çocukların izleyeceği programların ebeveynler tarafından bilinçli seçilmesi gerekmektedir.

Çocuk-televizyon etkileşiminin niceliğini ve niteliğini belirleyen kurum ailedir. Ailenin televizyon izleme bilinci ve alışkanlığı çocuğun televizyon izleme süresini ve televizyondan etkilenme biçimini doğrudan etkilemektedir. Nitekim çocuk, televizyonda sadece çocuk programlarını değil, yetişkinlerin izlediği her şeyi izleme eğilimi göstermektedir (Şirin,1998). Dolayısıyla ebeveynlerin tercihleri çocuğun tercihlerini büyük oranda etkilemektedir. Ayrıca günümüzde ebeveynlerin televizyona "çocuk bakıcılığı" rolünü vermesi, çocukların uzun süreler boyunca televizyonun etkilerine maruz kalmasına neden olabilmektedir. Çocuğa televizyon izleme konusunda sonsuz bir özgürlük tanınması, çocuğun izlediği programların çocukla konuşulup tartışılmaması, televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini arttırdığı düşünülmektedir.

Yapılan pek çok araştırmada televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerine değinilmektedir (Güngör ve Ersoy, 1994, Uluç, 2002, Pembecioğlu, 2006, Aşkaroğlu, 2006, Eskandari, 2007, Kaya ve Tuna, 2008,). Televizyon yayınlarından çocukların nasıl etkilendiği ile ilgili olarak yapılan araştırmalar toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişebileceği gibi televizyonu izleme biçimi, izleme sıklığı ve yoğunluğu, ailevi tutumlarla yakından ilgilidir. Bu durum göz önüne alındığında bir bireyin televizyondan nasıl ve ne ölçüde etkilendiğini belirlemek güç olsa da genel geçer bazı olgulardan söz edilmesi mümkündür. Etkilenimin dozunu ve kalıcılığını belirleyen en önemli öge televizyonda izlenen programın içeriğinin ne olduğunun bilinmesidir (Özden, 2006).

Nitekim çocukların televizyon izleme süreleri ve televizyondan etkilenme biçimlerinin program ve televizyon izleme süresine bağlı olarak değiştiği araştırmalardan elde edilen sonuçlardandır.

Televizyonun okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkileri ile ilgili hazırlanacak eğitim programları çalışmalarına temel oluşturması ve çocukların televizyondan ne kadar etkilendiğine ilişkin araştırmalara zemin hazırlaması açısından okul öncesi dönem çocuklarının televizyon izleme süreleri ve televizyondan etkilenmeleri konusu önem taşımaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyondan etkilenmeleri konusunda anne ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

1.3. *Sayıtlar*

1. Annelerin ve öğretmenlerin görüşme formlarına gerçek görüşlerini yansıttıkları varsayılmıştır.
2. Ebeveynler kayıt formlarına gerçek süreleri yazmışlardır.

1.4. *Sınırlılıklar*

1. Araştırma, 2010-2011 öğretim yılında, Burdur il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler, bu okullara devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar ve bu çocukların anneleri ile sınırlıdır.
2. Anne ve öğretmen görüşleriyle sınırlıdır.

1.5. *Tanımlar*

Okul Öncesi Dönem Ailesi: Burdur ilinde ikamet eden ve okul öncesi eğitime devam eden çocuğu bulunun anneler ve babalar.

Aile Fertleri: Anne, baba ve okul öncesi dönem çocukları.

Çocuklar: Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar.

Televizyon Programları: Televizyonda yayımlanan her tür program.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili kuramsal çerçeve açıklanmış ve konu ile ilgili olarak yapılmış olan araştırmalar gruplanarak (okul öncesi, ilköğretim, aile ve öğretmen) kendi içinde kronolojik olarak özetlenmiştir.

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Okul Öncesi Dönem Çocuğu ve Gelişimi

2.1.2. Okul Öncesi Dönemin Önemi

Okul öncesi eğitimi, doğumdan ilkokula kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin-uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun özellikleri ve kültürel değerleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir (Oğuzkan ve Oral, 1983). En geniş anlamıyla okulöncesi dönem, çocuğun doğumuyla başlayıp temel eğitime başlayacağı zamana kadar sürer ve çocuğun 0-6 yaş (0-72 ay) dönemini kapsar. Okulöncesi dönem, çocuğun kişiliğinin oluşumu, temel bilgi, beceri, alışkanlıklarının ve tutumların kazanılması ve geliştirilmesinde en önemli yıllardır (Başal, 2005).

Oktay (2007), insanın doğuştan getirdiği potansiyelini en üst sınırlarına kadar geliştirebilmesinin ancak ona çok erken yaşlarda sağlanacak imkânlarla mümkün olabildiğini, bu nedenle yaşamın ilk yıllarındaki eğitimin, çocuğun içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevrenin onun gelişmesinde çok önemli rolü olduğunu ve bu yıllarda çocuğa verilenlerle verilmeyenlerin onun geleceğini belirlediğini belirtmiştir.

Mussen'e göre, 0-6 yaşlar arası, çocuğun gelişiminin hızla yönlendiği kritik yıllardır. Bu yıllarda temeli atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının, ileri yaşlarda yön değiştirmekten daha çok aynı yönde gelişme şansı çok yüksektir. Uzun yıllara dayalı araştırmalarla, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiği gözlenmiştir (Oğuzkan ve Oral, 1998, s.5).

Bloom'a göre öğrenmenin % 60-70'inin kazanıldığı, Freud'a göre kişiliğin temellerinin atıldığı okul öncesi dönem; bireyin eğitimi açısından önemli bir dönemdir. Okul öncesi dönemin temel teşkil etmesinin en önemli sebebi ise insan gelişiminin kapsam, hız ve nitelik açısından en yoğun olduğu dönem olmasıdır.

Doğumdan itibaren başlayan süreçte, bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim açısından önemli özellikler kazanılmaktadır (Aydın, 2003, Başal, 2005). Çocuğun gelişim hızının ve öğrenme kapasitesinin en yüksek olduğu yıllar olan okul öncesi dönemde çocuk, büyük ölçüde kendini tanır ve yeterliliklerinin farkına varır. Ayrıca bu dönem çocuk için sosyalleşme dönemidir.

Tuncel, okul öncesi eğitiminin asıl amacının; çocuğa ilkokula başlamadan önce, çok küçük yaşlardan başlayarak kafasını, duygularını, bedenini geliştirmesinde elverişli bir ortam sağlamak olduğuna değinmiştir. Çocuğun gelişmesi için en doğal çevrenin aile çevresi olduğunu ancak, elverişli ya da elverişsiz, sosyal durumu ne olursa olsun, ailenin kendi başına çocuğun eğitim gereksinimlerini karşılayabilecek durumda olmadığını belirtmiştir (Başal, 2005, s.23).

2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Gelişimin Genel Özellikleri

Okul öncesi dönemin genel karakteristiği, gelişmenin oldukça hızlı olduğu şeklinde ifade edilebilir. Bu yıllar diğer yaşam dönemleri ile kıyaslandığında gelişimin farklı yönlerinin birbirleri ile ilişkisinin en fazla olduğu dönemdir. Hareket gelişiminin en dikkati çeken gelişim yüzü olarak öne çıktığı bu dönemde, zihinsel gelişim de başlangıçta adeta hareket gelişiminin içinde gibi görünür. Duygusal gelişim sosyal gelişime sıkı sıkıya bağlıdır. Dil gelişimi hem konuşma organlarının gelişmesi, hem de çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevre ve bu çevrede yaşanan etkileşimle ilgilidir. Bu nedenle okul öncesi dönemde gelişim yüzlerini daima birbiri ile ilişkili olarak değerlendirmek gerekir (Oktay, 2007, s.111).

Bakım ve eğitimlerinden sorumlu olduğumuz çocuklarla ilgili davranışlarımız, bu yaşların gelişimsel özelliklerine uygun ve onları olgunlaştırıcı nitelikte olmalıdır. Günlük planlamalar, fiziksel koşulların düzenlenmesi; oyuncak kitap ve hikâyelerin seçimi; inceleme gezileri; oyun, müzik el becerileri vb. etkinlikler onların gelişim özelliklerine bağımlı olmak zorundadır (Oğuzkan ve Oral, 1998).

Leavitt'e göre, çocukların yaşamlarının ilk yıllarında, bazı öğrenmeleri gerçekleştirmeleri ve fiziksel görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Göstermeleri beklenen bu yeterliklere, "gelişimsel görevler" denir ve şu şekildedir:

1. Çocuğun, vücudunu kontrol etme becerisini elde etmesi.
2. Vücudun fizyolojik sistemlerinde, sağlam ve dengeli bir olgunlaşmanın meydana gelmesi.
3. Kendini, bağımsız ve öz denetimini yapabilen bir birey olarak keşfetme.
4. Davranışlarına yönelik çevre kısıtlamalarının benimsenmesi ve bilincin gelişimi.
5. Diğer bireylerle ilişkilerde beceri kazanma.
6. Konuşma becerisinin gelişimi.
7. Öğrenme becerisinin gelişimi.

"Gelişimsel Görevler" in ilk altı yıl içinde tümüyle tamamlandığı doğallıkla söylenemez. Ancak, bu alanlarda yeterli kabul edilen gelişim düzeylerine ulaşılmaması halinde çocuğu, ileri çocukluk ve gençlik yıllarında, sosyal uyumunu sarsan ve başarısını etkileyen gelişim gerilikleri içinde bulabileceğimizi unutmamamız gerekir (Oğuzkan ve Oral, 1998: 50-51).

2.1.3.1. Doğumu İzleyen İlk Bir Yıl

İlk yıldaki gelişme oldukça hızlıdır. İlk üç ayda çocuğun, daha sonra kazanacağı ilk temel alışkanlıklarının düzenini oluşturmak için dikkatle gözlenmesi, uyku, beslenme, tuvalet-temizlik konusundaki ritminin keşfedilmesi son derece önemlidir. Altıncı ayda, beden kontrolü konusunda pek çok kazanım gerçekleştirmiştir. Sosyal yönden artık tanıdığı ve tanımadığı insanları ayırır. Dokuzuncu ayda, emekleme veya çevresindeki eşyalara tutunarak kalkma çabası içinde olan çocuğun hareket alanının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yemek, yıkanmak, oynamak, gezmek sözcükleri çocuk için bir anlam ifade etmeye başlamıştır. Yaklaşık birinci yaşın sonuna doğru gerçekleşen yürüme, ona yatağının ve odasının dar çevresinden çıkarak evin tüm alanlarını kullanma imkânı verir. Duygusal yönden oldukça mutlu olan bir yaş çocuğu artık yabancılardan kuşkulalmaz ve oynamak isteyen her yetişkine kolayca yaklaşır. Çevresindeki seslere oldukça duyarlıdır ve zaman zaman bu sesleri taklit etmeye çalışır. Çıkarabildiğinden daha çok kelimeyi anlar (Oktay, 2007, s.112-113).

2.1.3.2. İki Yaş

Doğum öncesinden sonra, gelişiminin en hızlı seyrettiği kritik dönem ilk iki yıldır. Gelişim ilkelerinin en önemlilerinden biri, gelişimin en hızlı olduğu dönemde, çevreni etkisinin en yoğun şekilde görüldüğü yolundadır. Çocuk bu dönemde, tüm duyu organlarının giderek işlerlik kazanmasıyla çevresine uyum sağlar (Oğuzkan ve Oral, 1998).

Oldukça hareketli olan iki yaş çocuğu, sürekli olarak bir yerden diğerine, bir faaliyetten ötekine geçer. Artık hareket edebildiği için, daha önce merakla gözlediği eşyalara erişmeyi, onları ellemeyi başarır. Dikkati henüz uzun süreli olmadığından bir şeyle ilgilenirken kısa sürede onu bırakıp başka bir şeye yönelir. Hareket ve görme alanı içindeki diğer çocuklara ilgi duyarsa da onları sürekli oyun oynayabileceği arkadaşlar olarak görmez. Yan yana oturmaktan hoşlandıkları izlenmekle birlikte, her birinin kendi isteği doğrultusunda oynadığı dikkat çeker. İki yaş çocuğu son derece meraklıdır, dış dünyada gördüğü her şeye ilgi duyar (Oğuzkan ve Oral, 1998, s.55; Oktay, 2007).

2.1.3.3. Üç Yaş

Üç yaş çocuğu, artık, ailenin bir bireyi olma yolunda uyumlu davranışlara sahip sosyal bir varlıktır. Yürümeye ilişkin tüm hareketleri kolaylıkla başarabilen, konuşmayı düzgün bir şekilde başararak çevresi ile sözlü iletişim kurabilen, kendi yaşlıları olan çocuklara ilgisi, onlarla kısa süre de olsa oynayabilecek şekilde gelişmiş bir bireydir. Bu dönemde çocuğun dili kullanma becerisi bir hayli gelişmiştir. Çocuğun bildiği, anladığı kelime sayısı, ifade edebildiklerinden daha fazladır. Bu yaştaki çocuk, davranışlarının temel karakteristiği olan öz-yönelimi, konuşmasında da ortaya koyar. Konuşması kendine dönüktür. Basit ve çok uzun olmayan hikâyeler dinlemekten, basit melodisi olan şarkıları tekrarlamaktan hoşlanır. Yaşlıları ile birliktelikten hoşlansa bile, bunu uzun süre devam ettiremez, ancak bunlar onun toplumsallaşma yolundaki ilk gerçek deneyimleridir (Oğuzkan ve Oral, 1998, s.68; Oktay, 2007, s.116-117).

2.1.3.4. Dört Yaş

Dört yaş çocuğu, kendi kendine hareket edebilen, soru sorabilen, seçim yapabilen, kendisi hakkında bilgiler verebilen bir bireydir. Yetişkini gözler, yaptıklarını tekrarlamaya çalışır, onun toplumsal davranışlarını örnek alır. Diğer çocuklarla birlikte olmaktan daha fazla zevk almaya başlar.

Oyunları üç yaşta olduğundan daha uzun sürelidir. Dil aracılığı ile duygu ve düşüncelerini ifade etmekte güçlük çekse de, genellikle başarılıdır. Hala gerçekte hayali birbirine karıştırma konusunda sorunları vardır. Yaptıkları konusunda çok kere hayal ürünü olan hikâyeler anlatmaktan hoşlanır (Oktay, 2007, s.118-119).

2.1.3.5. Beş Yaş

Bu yaştaki gelişim ilk dört yıla kıyasla oldukça yavaşlamıştır. Çocuğun çevresine ilişkin yeni keşiflerde bulunduğu, çevresini giderek genişlettiği, yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duyarak bazı sorumluluklar almaya hazırlandığı bir yaştır. Yetişkinin tüm davranışlarını izler ve onların gerçek hayatta yaptıklarını oyunlarında tekrarlamaktan hoşlanır. Kendi yaşıtı çocuklarla küçük gruplar halinde oynar. Hikâyeler dinlemekten ve anlatmaktan zevk alır. Sayılar giderek daha fazla ilgisini çeker ve bilebildiği sayılarla gördüğü her şeyi sayar. Resim ve müzik onun ilgisini çeken iki uğraş alanıdır. Kendi kendine giyinmek, yemek, saç taramak, yıkanmak konusunda iyice ustalaşmıştır (Oktay, 2007, s.120-121).

Çocuğun konuşması geliştikçe kendi eylemlerinin kontrolü ve planlanması da artar. Beş yaşındaki çocuk hep konuşmak ister. Bilgisini artırmak için sorular sorar. Sözlü olarak ayrıntılı bilgi verir. Dilbilgisi kurallarına uygun konuşur. Olayları ve masalları konuların sırasını bozmadan anlatır. Söylemek istediğini dile getirmeden önce düşünür sonra söyler (Yavuzer, 2004, s.220-221). Beş yaşındaki çocukta, motor dengenin, düşüncenin bireysel-toplumsal ilişkilerin, benlik kavramının; evde, okulda ve toplum içinde uyumun daha belirli olduğu görülür. Çocuk, gelişimin tüm basamaklarını tamamlamıştır (Yavuzer, 2003, s.110).

2.1.3.6. Altı Yaş

Altı yaş, okul öncesi dönemin sonu, okul döneminin başlangıcı ve gelişimin kritik dönemlerinden biridir. Beş yaşında genellikle rahat, uyumlu ve sakin görünen çocuğun, bu yaşın ortalarına doğru değişmeye, daha hareketli ve uyumsuz bir görünüm almaya başladığı dikkati çeker. Bedenini daha iyi kontrol edebilir.

Son derece meraklıdır, çevresindeki her şeye ilgi duyar. Altı yaş çocuğu pek çok şeyden korkmaz, ama hayali durumlardan, hayaletlerden vb. korkar, işittiği öykülerden veya seyrettiği filmlerden etkilenebilir. Artık yetişkine daha az bağımlıdır, arkadaşlarının beraberliğini daha çok arar. Öğrenmeye isteklidir. Kalem ve fırça kullanmakta ustalaşmıştır (Oktay, 2007, s.122-123).

Televizyon, çocuğun kendine özgü gelişim özelliklerinin olduğu gelişim dönemlerinin her birinde, içinde bulunulan fiziksel ve zihinsel kapasiteye göre algılanmakta ve değerlendirilmektedir. Çocukların, gelişim aşamaları ve yaşları da dikkate alınarak televizyona ve içeriğine karşı duyarlılığı ve etkilenimi dönemler halinde ele alınabilir.

2.1.4. Çocuklarda Televizyon İzleme Şekilleri

Hayatımızda belli bir öneme sahip olan televizyonun en önemli özelliği, bilgilendirici ve eğlendirici olmasıdır. Canlı, renkli görüntüsü ve sesiyle, hem göze hem de kulağa hitap etmesi en çok çocukları etkilemektedir. Anderson, Huston, Schmith, Linebarger ve Wright (2001)'a göre, çocukluğun ilk dönemlerinden itibaren insanlar, rol modelleri ile ilgili seçimlerini ailelerinin ötesinde medya figürlerinden öğrenmektedir. Çocuklar gerçek dünya ile çok fazla deneyim yaşamadıkları için televizyon onlar için sık sık dünya ile ilgili "ilk pencere" hizmeti sunmaktadır. Çocuklar da farklı yaşlarda farklı şekillerde televizyon seyretmekte, her yeni yaş ile birlikte çocukların televizyon izleme alışkanlıklarında belirgin değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Rogge'ye (1989) göre; çocuklar, ebeveynlerinin televizyon izleme şekillerini örnek almaktadır. Çocukların yaşlarına göre televizyon seyretme şekilleri şu şekilde açıklanabilir:

2.1.4.1. Bebeklik Dönemi (Doğumdan-18 aya kadar):

Bebekler çok kısa bir süre içinde televizyonun çalıştırılmasına dikkat ederler ve bunun için büyük de gayret gösterirler. Yayına dikkat ettiklerinde program içeriğinin çoğunu kaçırmazlar. Bu çağlardaki çocukların televizyonda sergilenen basit bir davranışı taklit edebildiklerine ilişkin bulgular bulunmaktadır.

2.1.4.2. 18 Ay-3 Yaş Dönemi:

18 aya kadar bebek, televizyonun sadece ışığından ve sesinden etkilenir. Bu çağdaki bebekler televizyondan sözel olan ve olmayan davranışları öğrenmekte, televizyonda gördükleri ve işittiklerini taklit etmektedir. Bununla birlikte iki yaşına kadar bilinçli bir televizyon izleme durumunun olduğunu söylemek zordur. Televizyondaki ses ve hareketli görüntüler ile çocuğun gözleri kısa bir süre için televizyona çevrilebilir ancak sürekli bir izleme gözlenmemektedir. Bu dönemde çocuğun çevresindeki, yetişkinler, diğer çocuklar ve oyuncaklar televizyona göre daha çekici uyaranlardır (Mangır ve İnal, 1994).

Çocuklarda iki yaşından itibaren televizyondaki hareketli görüntülere karşı ilgi uyanmaya ve güçlü bir tepki oluşmaya başlamaktadır. İki-üç yaşları arasında televizyon izleyicisi davranışı edinen çocukların araca yönelik ilgileri, beş yaş civarında yetişkinlerinkine benzemeye başlamaktadır (Şimşek ve Baran, 2001, s.181).

Çocuk, iletişim için gerekli olan konuşma becerilerinin temelini bu dönemde atar ve çocukla birlikte paylaşılan zaman, onun kişilerarası iletişime alışmasına ve yavaş yavaş sosyal çevresini tanımasına yol açar. Bu dönemde aşırı miktarda televizyona maruz kalan çocuk duygusal ve sosyal iletişime geçmede zorlanabilir. Televizyon karşısında çocuğu besleme, uyutma gibi davranışlar ileride oluşacak yeme bozukluklarının, uyku sorunlarının temelini oluşturabilir (Ertürk ve Gül, 2006, s.28).

Ertürk ve arkadaşları özellikle 0-3 yaş arası çocuklara televizyon izletmenin daha sakıncalı olduğunu, çünkü bebeklerle konuşulmadığında, onların yaptıkları ve söylediklerine tepki verilmediğinde, beyinlerinin sağlıklı gelişmeyebileceğini belirtmektedirler (Demir, 2011, s.43). 0-3 yaş arasında uzun süre televizyon karşısında (günlük 1-2 saatin üzerinde) kalan çocukta, sosyal gelişim (duygusal etkileşim ve karşılık verme, sosyal ortamlara uyum, insanlar ile ilgilenme, onlara yakınlık gösterme yaşıtlarına ilgi vb.) ve iletişim (konuşma, anlamlı jest ve mimikler, heceleme, ses çıkarma, cümle kurma vb.) için gerekli olan fonksiyonların gelişiminde gecikmeler veya yetersizlikler görülmektedir (Öztürk, 2002, s.30).

2.1.4.3. 3-5 Yaş Dönemi:

Bu dönemlerde çocuklar televizyona birer araştırmacı gözü ile bakarlar. Gördükleri görüntülerin konu içeriğinde bir anlam ararlar, ama ilgileri genelde karakterlerin hızlı hareketleri, sahnelerin hızlı değişimi, şiddet ya da beklenmeyen sürpriz görüntü üzerinde yoğunlaşırlar. Çünkü kısa anlatı, hızlı aksiyon, hızlı planlar, flaşlar, renkler, cingıllar gibi anlatı yöntemleri ile çocuk için cazip bir eğlence aracıdır. Bu dönemde çocuk dil gelişimi kazanımıyla beraber her gün yeni kelimeler öğrenerek dile hâkim olmaya başlar. Çocuklar, 3 yaşında sevdikleri bir programın adını söyleyebilmekte, 4 yaşına doğru televizyonu seyretme beklentisi ile yüzleri ekrana dönük oturmakta, oyuncaklarıyla oynayarak kesintili fakat sık aralıklarla ekrana bakmaktadır (Mangır ve İnal, 1994).

2.1.4.4. Okul Dönemi (6-12 yaş):

Bu yaşlarda çocuğun izleyici olarak, dikkatini yayınlanan programa odaklama uzunluğu ve programdaki olayları kavramaya yönelik yeteneği gelişir. Seyrettiği karakterlerin, kendilerine uygun eylemlerini tanımaya ve konu içeriğinden sonuçlar çıkarmaya başlarlar (Karaca, Pekyaman, Güney, 2007).

Bu dönemde çocuklar televizyondaki görüntülerden erişkinlerin tepkileri düzeyinde etkilenmeye başlarlar. Özellikle aileleri ile birlikte televizyon izleyen çocuklara, ailelerinin korku ve kaygıları yansımaktadır. Bu nedenle televizyonda geçen soyulmak, bıçaklanmak, vurulmak gibi şiddet içerikli durumlardan korkabilirler (Bayhan ve Artan 2004). Örneğin, bu dönemde çocuk ailesi ile birlikte izlediği haber programlarının bilgilendirici nitelikte olduğunu büyük oranda fark eder ancak bir yetişkin kadar yaşam deneyimine sahip olmadığı ve bilişsel, duyuşsal gelişimini henüz tamamlamadığı için, şiddet içeren, korku ve gerilime sebep olan yayınlardan etkilenebilir. Bu durum çocuğu kaygı dünyasına iterek güvensizlik hissetmesini sağlar ve kazanmış olduğu pek çok gelişimsel özelliklerde gerilemesine yol açabilir (Ertürk ve Gül, 2006).

2.1.5. TELEVİZYONUN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu başlık altında televizyon ve çocuk ilişkisi ortaya konmuş ve belli program türlerinin çocuklar üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çocuklar bazen kendi istekleri bazen de yetişkinlerin tercihleri doğrultusunda televizyon izlemektedirler. Genellikle, televizyonda normal olanın gösterildiğine inanmakta ve bu durumdan fazlaca etkilenmektedirler. Televizyon programları; çocukları fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden etkilemekte, yetişkinlerin bile başa çıkmada zorlandığı bir kaygı dünyasına taşımaktadır (Cesur ve Paker, 2007).

Çocuk ile yetişkinin televizyon kullanma nedenleri ve biçimleri farklı olsa da, ekranda her şey herkese açıktır. Bu nedenle televizyon, sadece çocuk programları ile değil, yetişkinlere yönelik programlar, haberler ve reklamlarla da çocukların tutum ve davranışlarını belirleyen bir etkiye sahiptir. Çocuğun izlediği programın çocuğun gelişimine nasıl etki edeceği bilinmemekle beraber, programdan aldığı mesajları nasıl algıladığı ve yorumladığı önceden kestirilemez. Bazı programların verdiği

mesajları çocuğun iyi bir biçimde anlamasına ebeveynlerin yardımcı olması son derece önem taşımaktadır (İnanlı, 2009).

Bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal değişikliklerin çok yoğun ve hızlı yaşandığı dönem çocukluk ve ergenlik dönemleridir. Bu nedenle, çocuk ve ergenlik dönemindeki bireylere televizyondan aktarılacak bilgi ve görüntülerin, bu evrelerin gelişim özelliklerine uygun olarak planlanması gerekmektedir. Erken verilen eğitimler anlamama, korkulara yol açma, erken uyarma, gibi olumsuzluklara neden olabilirken, geç verilen eğitimler ise hatalı bilgilerin akınına yol açabilmektedir (Dağ ve diğerleri, 2005).

Değeri'ye göre, televizyon konunun belirli bir kısmını veren tek yönlü bir uğraş olup, birey televizyonda yalnız verilenleri izlemekte, olaylara katılmamaktadır. Çocukların aileleriyle birlikte vakit geçirmeye, ilişki kurmaya ihtiyaçları olduğu dönemlerde televizyon bu ihtiyacı engellemekte, televizyonun başında saatlerce oturan çocuklar, kendini dış dünyadan soyutlamakta, özellikle okulöncesi dönem çocukları televizyonda gördüklerini gerçek olarak algılamakta, bazıları şiddet öğeleri içeren yayınları izlerken korkabilmekte ve dehşete kapılmaktadır (Aral ve Aktaş, 1997).

Okul öncesi dönem çocukları hayal ile gerçeği ayırt etmekte zorlanırlar. İzledikleri ya da dinledikleri olayların etkisinde kalabilirler. Algılama biçimleri, algıladıklarını benimseme hızı ve hayata geçirme istekleri açısından yetişkinlerden farklı olmaları nedeni ile televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri oldukça fazladır (Kuruoğlu, 2001, s.122). Televizyon yoluyla çocuklar, paylaşma, işbirliği ve davranış modellerini algılama gibi olumlu sosyal davranış boyutlarının geliştirilmesine yönelik mesajlar alabildikleri gibi, zararlı mesajları da kolayca alabilmektedirler (Yalçın, Tuğrul, Naçar, Tuncer, Yurdakök, 2002).

Çocukların fiziksel, gelişimsel, kültürel ve çevresel yapıları, aile yaşam tarzları, sosyo-ekonomik düzeyleri gibi bireysel farklılıkları göz önüne alındığında televizyondan etkilenme biçimleri ve şiddetleri değişmektedir. Televizyon izleme şeklinin çocuklar için zararları olduğu gibi bu değişkenlerin kontrolü ile, çocuklara kazandırılacak olan doğru izleme alışkanlıklarının onların etkilenme biçimlerini olumlu yöne çekeceği araştırmalarda vurgulanmaktadır (Ertürk ve Gül, 2006).

Çocukların televizyon izleme sürelerinin artmasıyla birlikte bu alışkanlığa bağlı olarak birçok sorun ortaya çıkmaktadır (Aral, 2009). Eğitici televizyon programları çocukların bilgi düzeylerini artırmakta, hayal güçlerini geliştirmektedir. Ancak aşırı televizyon izleme çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığı için ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Televizyonun çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda çeşitli psiko-sosyal sorunlara sebep olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu araştırmalarda, en önemli psiko-sosyal sorunların; şiddet ve saldırgan davranışlar, okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, cinsel davranış sorunları, gece korkuları, anksiyete, depresyon ve uyku düzensizlikleri olduğu görülmüştür (Belviranlı ve diğerleri, 2008).

Özdeşim olarak adlandırılan olgu, çocukluk çağında çok yoğun ve temel olmak koşuluyla, yaşantımızın hemen her döneminde etkin olan ve benzetmek istenen kişilerin özelliklerinin alınıp benimsenmesi ve kendimize mülk edilmesi sürecidir. Gençlik yıllarında müzik, sahne, televizyon yıldızları, sporcular vb. kahramanlar taklit edilmektedir. Televizyon yayınlarının da bu süreçte etkili olduğu bilinmektedir. Olumsuz düşünce ve davranışları olan kişilerin kahraman olarak sunulması, bunlarla olan benzeşme süreçlerini artırmaktadır (Dağ ve diğerleri, 2005).

Okul öncesi dönem, çocukların özdeşim kurabilecekleri bir model arayışları içinde oldukları dönemdir. Bu özdeşim kurma eğilimi, çocukların kişilik gelişimleri açısından hayati öneme sahiptir. Kontrolsüz televizyon izleme alışkanlığı ile bilinçsizce ve rasgele seçilmiş yanlış modeller, çocukların kişilik gelişimlerinin sağlıklı olmayan temeller üzerinde şekillenmesine neden olabilmektedir. Ayrıca televizyon izlemeye ilişkin alışkanlık genellikle okulöncesi dönemde kazanılmaktadır. Çocukluk dönemlerinde temelleri atılıp, şekillenmeye başlayan bu kişilik özelliklerinin çocukların yetişkinlik dönemlerinde ve hatta onların tüm yaşamları boyunca da etkisini sürdüreceği dikkate alındığında konunun önemi ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2004, s.4-5).

Çocuk için öğrenme yöntemlerinden bir tanesi model taklit etmektir. Televizyon çocuğa oyunlarında taklit etmesi için hayali davranışlar sunmaktadır. Bu davranışlar genellikle basittir ve defalarca tekrarlanır. Bandura tarafından ortaya atılmış olan model alma veya modelleme, televizyon programlarında, özellikle dizi ve filmlerde başrol oyuncusu gibi önemli rolleri oynayan kişilik ve karakterlerin izleyiciler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve

modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir. Modeli taklit, özellikle çocuklarda ve yetişkin çağındaki gençlerde görülür. Bu bağlamda televizyon filmlerindeki kahramanlar, çocukların karakter yapısının oluşması sürecinde etkili model oluştururlar (Önder ve Balaban 2005; Erjem ve Çağlayandereli, 2006). Televizyon yayınlarında hazırlanan programların, işlenen tiplerin, kahramanların çocuk için birer model olmak yönünden önemleri büyüktür. Çocuk tarafından sevilen, beğeni ile izlenen bu kahramanların bazılarındaki olumsuz özellikler, olumlu olanlardan daha güçlü olabilir. Bu durumda, çocuğun beğenerek izlediği kahramanların davranışlarını takip ederken, bu olumsuz özellikleri de benimsemesi doğal ve sık karşılaşılan bir durumdur. Bu nedenle seçilecek tiplerin çocukta olumlu davranış modelleri geliştirecek türden olmasına özen gösterilmelidir (Oktay, 2007, s.234-235).

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini, günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Çocukta dürtülerini frenleme yeteneği çok zayıf olduğu için film kahramanları, çeşitli davranışlarla çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilir ve onu saldırgan yapabilir. Bu nedenle olumsuz iletiler içeren bir televizyon filmi, çocuğu saldırganlığa iten çeşitli etkenlerden belki de en güçlüsü ve yaygınıdır (Yavuzer, 2003).

Televizyon izleyen çocuklarda, fiziksel saldırganlığın artması, şiddete başvurma, şiddete karşı duyarsızlık, ders çalışmaya karşı isteksizlik, dikkatini toplayamama, kendini ifade edememe, kendini izlediği bir kahramanın yerine koyarak gerçek dünyadan uzaklaşma, sosyal ilişkilerin zayıflaması, dili yanlış kullanma, göz ve uyku bozukluğu gibi olumsuz etkilere saptanmıştır (Ertürk ve Gül, 2006, s.18).

Televizyon, en önemli ifade aracı olan dil üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bu etki iki biçimde gerçekleşmektedir. Birincisi, televizyonda kullanılan sözcük sayısının azlığı nedeni ile çocukların kelime dağarcığının kısırlaşması; ikincisi ise çocuklarda ana dilin yozlaşmasına yol açmasıdır. Bu iki etki yabancı kaynaklı programların yanı sıra yerli programlarda sıkça rastladığımız Türkçe'nin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Yılmaz'a göre, Televizyon karşısında uzun süre (günde 1-2 saatin üzerinde) kalan 0-3 yaşlar arasındaki çocuklar, aileleri ile özellikle de bakımlarını üstlenen kişi ile iletişim kuramamaktadır. Bunun sonucunda da, anlamlı

heceleme, ses çıkarma, konuşma, cümle kurabilme gibi dil becerilerinde yetersizlikler görülmektedir (Dereobalı, 2009).

Dört yaşın üzerindeki çocuklarda aşırı ve uygunsuz televizyon izleme durumunda; çocuklarda uyku düzensizlikleri, motivasyon eksikliğinden dolayı oyunlar ve değişik aktiviteler ile kazanacakları motor becerilerde yetersizlik görülmektedir. Çocukların arkadaş ortamlarında kazanacakları sosyal adaptasyon yeteneği istenen seviyede olmamakta, bu yaş için gerekli hareketlilik ile enerji artımı eksik kalmaktadır. Televizyonun olumsuz etkisiyle çocukların dil, sosyal ve motor gelişimlerinde sıkıntılar gözlenmektedir (Şimşek ve Baran, 2001).

Televizyonun bir diğer olumsuz etkisi ise öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerinedir. Televizyonun okuma alışkanlığına olumsuz etkisinin temel boyutlarından birisinin, televizyonun bireylerde genelde okumayı çok fazla içermeyen, görselliğe dayalı yeni bir yaşam tarzı (yaşama biçimi) yaratması olduğu söylenebilir. Televizyonun okuma alışkanlığı üzerindeki olumsuz etkisinin önemli nedenlerinden birisi, onun genelde çok zaman almasıdır. Yapılan araştırmalar çocukların televizyon izlemeye, kitap okuma, müzik, resim etkinliklerine göre daha fazla zaman ayırdıklarını, sosyo-ekonomik açıdan alt düzeydeki çocukların daha uzun süre televizyon seyrettiklerini ve az okuduklarını, televizyon izlemenin çocukların boş zamanlarını azaltması nedeniyle okuma alışkanlığı üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Araştırmacılara göre çocuklar en çok haber programlarından etkilenmektedirler. Bunun nedeni haberin gerçek olduğu ve dış dünyada “ ötekiler” tarafından yaşandığının çocuk tarafından ayırt edilebilmesidir. Aile ile birlikte izlerken, ebeveynlerin habere ilişkin tepkileri de çocuğun bu konuda kaygı duyup duymayacağını belirleyicisi olabilmektedir (Ertürk ve Gül, 2006, s.41).

Aileler, çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını planlamada yetersiz kalmaktadır. Bu durum, bazı çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü, televizyon karşısında geçirmelerine yol açmaktadır. Bu ise, böylesi durumdaki çocukların derslerini ihmal etmesine neden olup, başarısızlığı beraberinde getirmektedir (Arslan, 2004).

Çocuğun kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de zaman ayırabilmesi yönünden önem taşımaktadır. Özellikle öğrenme konusunda büyük bir potansiyele sahip okul öncesi dönem çocuğunun, öğrenmesini gerçekleştirirken, doğrudan deneyime, sosyal ilişki kurabilmesi için yaşlıları ile bir arada bulunmaya, sağlıklı beden gelişimine ulaşmak için hareket olanağına sahip olması gerekir. Oysa gerek televizyon, gerekse diğer iletişim araçları çocuğun bu deneyimleri gerçekleştirebilmesi için imkân sağlayamazlar (Can, 1995).

Bütün dezavantajlarına rağmen doğru seçilmiş televizyon programları, çocuğu başka yerde bulamayacağı bir harikalar ülkesine götürür. Çocuklar televizyon sayesinde dünyanın uzak köşelerine giderler, geçmişe ve geleceğe yönelirler ve çeşitli sanat ve bilim dalları hakkında bilgi edinirler. Televizyonu zararsız, hatta sağlıklı etkiler bırakan bir eğitim aracı haline getirmek için şu önlemler alınabilir:

1. Televizyon izleme saatlerinde evdeki herkes için kısıtlama getirilmelidir. Televizyon izleme alışkanlıklarının erken yaşlarda düzenlenmesi, bağımlılığın gelişmesini önleyecektir. İki yaşa kadar çocukların günde 15 dakika, iki-beş yaş arasındakilerin günde 30 dakika, beş yaştan sonra ise 1 saat televizyon izlemeleri uygun görülmektedir.
2. Televizyon saatlerce açık bir şekilde bırakılmamalı, programlar seçerek izlenmelidir. Yemek saatlerinde, oyun saatlerinde, aile toplantılarında, kitap okuma saatlerinde, eğitim öğretim işlerinin yapıldığı saatlerde ve tatil günlerinde televizyon kapalı tutulmalıdır.
3. Çocukları televizyon başında yalnız bırakmak onu yabancı etkilere açık bırakmak anlamına gelir. Yetişkinle birlikte televizyon izlemek hatalı bilgilerin ya da konuşmaların düzeltilmesi, reklamların kontrol edilmesi, paylaşılan değerlerin sorgulanması ve üzerinde tartışılması için iyi bir fırsat yaratır.
4. Çocukların televizyon izlemek yerine daha çok yapmak isteyecekleri etkinlik ve hobiler edinmesine yardımcı olunmalıdır.
5. Yetişkinler çocukların izlemesinin uygun olmadığını düşündükleri programlar için kararlı şekilde hayır demelidir. Tutumlarda tutarlılık ve süreklilik şarttır.
6. Televizyonla iyi davranışlar arasında bağlantı kurmak veya onu televizyondan yoksun bırakmakla tehdit etmek televizyonu çocukların

gözünde daha çekici bir hale sokar. Televizyon ödül ve şantaj aracı olarak kullanılmamalıdır.

7. Çocukların, televizyon izlerken abur cubur yeme alışkanlığı geliştirmesi önlenmelidir. Televizyon karşısındaki bu tip atıştırmalar erken yaşta obesitenin en önemli etkenlerindedir.
8. Çocuk odalarında kesinlikle televizyon bulundurulmamalıdır.
9. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki eğitimciler sınıflarındaki çocukları daha iyi tanıyabilmek için ailelerinden televizyon izleme alışkanlıkları ile ilgili bilgi almalıdırlar. Günde kaç saat televizyon izler? Hangi programları en çok izler? Yalnız mı yoksa aileden biri ile mi televizyon izler? Gibi.
10. Eğitimciler televizyonlarda yayınlanan kaliteli çocuk programlarını izleyip ailelere önerilerde bulunmalıdırlar (Baltaş, 1987; Yalçın ve Karahan, 1997; Eisenberg ve diğerleri, 2002; Sears ve Sears, 2004; Akt: Dereobalı, 2009, s.288-289).

Çocukluğun ilk yılları, kişinin yetişkinliğinde ortaya çıkacak olan bedensel ve zihinsel etkiyi saptayan ve toplumsallaşmasını sağlayan etkiler çocuğun sosyal çevresiyle birlikte yaşadıklarına bağlıdır. Çocukların toplumsallaşma sürecinde birincil unsur olan ailenin yanı sıra özellikle kitle iletişim araçlarından televizyon önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların televizyon izleme sıklığı ve alışkanlığı, kişiliğin oluşmasında bazı durumlarda tehlikeli olabilecek boyutlara ulaşmaktadır. Bu nedenle günümüzde televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Şirin, 1998, s.89).

2.1.5.1. Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Televizyon yayınları içinde, çocukların en çok tercih ettiği programların başında çizgi filmler gelmektedir. Gözlemler televizyonda izlenen çizgi filmlerin nitelikleri, içerikleri ve algılanmasının yaş gruplarına göre değiştiğini göstermesine rağmen, genelde çizgi filmler her yaşta seyredilmektedir (Yörükoğlu, 1983, s.71). Çocukların dünyasına yönelik hazırlanmış ve eğlendiriciliğinin yanı sıra öğretici tarafları içermesine önem verilen programlar olması gereken çizgi filmler giderek daha çok şiddet unsurları içermeye başlamıştır.

Okul öncesi dönemlerden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri, televizyon ve çizgi kahramanların özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Televizyondaki çizgi kahramanı, çeşitli davranış ve hareketleriyle, çocukta olumlu ya da olumsuz dürtüleri harekete geçirebilmektedir. Çünkü çocukta dürtülerini dizginleme yeteneği çok zayıftır (İnanlı, 2009).

Katherine Wolf ve Majorie Fiske'nin çizgi filmlerin neden bu kadar izlendiği konusunda düşünceleri şöyledir: Normal bir çocuk genelde egosunu güçlendirme aracı olarak çizgi hikâyeleri okur, filmleri seyreder. Çocuk çizgi kahramanlarda ego deneyimini bir takım yansımalarla genişletmeye çalışır. Daha sonra maceracılık aşamasında yenilemeyen bir kahramanda egosunu tatmin eder. Son olarak kendi ayakları üzerinde durur ve hayatın kendisi demek olan gerçek maceranın hakiki çizgi kahramanlarını benimser. Yetişkinler de çizgi kahramanları aynen çocuklar gibi tutku ile seyretmelerindeki tek neden, onları bir rahatlatma ve gevşeme aracı olarak kullanmalarındır (Turan,1996, s.55).

Çizgi filmlerde çocukları eğlendirme adına vurma, bombalama, ateş etme, kesici aletleri kullanma gibi olaylara yer verilmektedir. Böylece çocuklara saldırganlığı ve şiddeti taklit edebilecekleri mesajı vermektedir. Söz konusu şiddetin en masum görünen türüne örnek olarak, Sylvester ve Tweety, Tom ve Jerry, Bugs Bunny ve Road Runner çizgi filmlerinde bu ikililerden ilki, karşısındakinin kafasına balyozla vurur, üzerinden silindirle geçer, onu bomba ile havaya uçurur, elektrikli testere ile keser, uçurumdan atar, üzerine kaya fırlatır ve her seferinde çizgi kahraman birkaç saniye içinde normale döner. Çizgi filmlerde yaşama ilişkin en basit kurallar gerçeklerden saptırılmaktadır. Çocuklar, bu şiddet sahnelerini benimserken, şiddete dayalı eylemlere teşvik edilmektedir. Kaldı ki, çocukların sadece kendilerine yönelik programları izlemeyip, yetişkinler için olan programları; şiddet dozu gittikçe artan sinema filmlerini ve ölüm, kaza, doğal felaketler gibi trajik haberler içeren programları izledikleri dikkate alındığında televizyonda yer verilen şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin daha da artacağı açıktır (Uluç, 2002).

Televizyon ve çizgi filmlerden etkilenmeler nedeniyle, en önemli ifade ve iletişim aracı olan dil üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu etkilenme iki biçimde olmaktadır. Birincisi kullanılan sözcük sayısının azlığı, ikincisi ise kendi ana dilinin yozlaşmaya başlamasına etkisi olarak tanımlanabilir. Bu iki etmen, yabancı kaynaklı programların yanı sıra, yerli programlarda da sıkça rastladığımız

Türkçe'nin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından ileri gelmektedir. Çocukların bu etkilenmeler çerçevesinde kendi özgün kimliğini ve kişiliğini oluşturamaması oldukça doğal bir sonuç olarak karsımıza çıkmaktadır (Aşkaroğlu, 2006, s.85).

Televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin yararlı ve zararlı olarak ayrımı yapılmadan birçok kanalda çocuklara sunulmaktadır. Günümüzde çizgi filmler her açıdan dikkat çekici durumda olsa da şiddet içerikli olması çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Çizgi filmlerdeki kahramanlardan etkilenip onların davranışlarının aynılarını yaşantılarına uygulayan çocuklar vardır. Bu açıdan çocukların izlediği programların içeriğinin neler olduğu araştırılarak olumsuz etki verebilecek konular ayıklanmalı ve gösterilen çizgi filmlerin konusu ve içeriği çocukların yaşantılarında örnek alabilecekleri şekilde hazırlanmalıdır. Bunlar dikkate alınmadığı takdirde çocukların eğitimi açısından zarar vericidir.

2.1.5.2. Televizyon Reklâmlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Reklâm, radyo, televizyon, gazete, gibi kitle iletişim araçları yoluyla çeşitli mal ve hizmetlerin geniş kitlelere tanıtımıdır. Reklâmın temel amacı, ürünlerin tanıtılması ve tüketimine yönelik talebin artırılması olup, asıl işlevi kitleleri etkisi altına alabilmektir. Reklâm hedef kitlesini ikna edebilmek için duygusal faktörleri yoğun olarak kullanır ve böylece tüketicinin duyguları, korku ve arzuları, dramatik komik olaylarla sömürülür.

Reklâmın en sadık izleyicileri, ülkemiz gibi genç nüfusun ağırlıkta olduğu ülkelerde önemli bir pazarı oluşturan ve birincil hedef kitlesi haline gelmiş olan çocuklardır (Karaca ve diğerleri, 2007). Çünkü çocuklar doğdukları andan itibaren tüketici sıfatıyla tüketmeye ve yaşları ilerledikçe aile içindeki diğer bireylerden daha fazla harcamaya başlarlar. Bu nedenle yetişkinler için üretilen ürünlerin artık çocuklar için olanları da vardır. Kitle iletişim araçlarında yer alan reklâmlar, çocuk tüketicilerin satın alma süreci üzerinde en çok tartışılan konulardan biridir.

Özellikle televizyon reklâmlarının çocukların zihinsel gelişimini, beslenme alışkanlıklarını hem kendilerinin hem de ailelerinin satın alma süreçlerini etkilediği bilinen bir gerçektir (Aşçı, 2006).

Doğan'a göre reklâmlar, başta yetişkinlere ulaşmayı hedeflemiş ise de, hızlı plan değişiklikleri, canlı renkler ve müzik içermeleri nedeniyle çocukların daha fazla ilgisini çekmektedir. Televizyon reklâmları, çocukların dış dünya üzerinde bilgilenmelerini sağlayarak tüketiciler olarak sosyalleşmesine katkıda bulunabileceği gibi, gereksiz tüketime teşvik, beslenme, sağlık, milli kültür ve ahlaki davranışlar açısından da olumsuz etkilerde bulunabilmektedir (Karaca ve diğerleri, 2007).

Okul ncesi dönemde ailenin çocuğun yaşamında önemli bir yere sahip ve ilk sosyalleştiği yer olduğu göz önüne alınacak olursa, çocuğun tüketiciler kimliğinin oluşması, bu konudaki tutum ve davranışlarının şekillenmesinde aile ve aile iletişiminin etkisi büyüktür. Ailenin yanı sıra reklâmlar da çocuğun tüketiciler alışkanlıklarının oluşmasında ve tüketiciler kimliği kazanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle günümüzde bir birey olarak var olmaya, kendi kişilik ve kararlarını net olarak ortaya koymaya daha erken yaşlarda başlayan çocukların, yoğun iletişim bombardımanının da etkisiyle reklmlara maruz kalma ve etkilenme oranları daha da artmaktadır (Asena, 2009).

Reklâmlar daima daha fazla ve yeni gereksinimler yaratmaktadır. Çocukların gerçek gereksinmelerini, gerçek olmayan gereksinmelerinden ayırt edebilmeleri oldukça zordur. Yalnızca ocukların değil, yetişkinlerin de gerçek gereksinmelerini, gereksinme sandıkları şeylerden kolaylıkla ayırt edebilmelerine engel olmaktadır (Yavuzer, 2003, s.247).

Çocuklar televizyonda gördükleri her şeyi gerçek sanabilmekte, bu nedenle de reklâmların ikna edici mesajlarına karşı savunmasız kalmaktadırlar. Televizyon reklâmlarında, çocuklara yönelik ürünlerde kullanılan renkli, değişken görüntüler, abartılı ifadeler çocukları psikolojik açıdan olumsuz etkilemektedir.

Reklmların cazibesi çocukların beslenme alışkanlıklarına da etki etmekte, onlarda besin değerleri düşük fakat kalori değerleri yüksek yiyecekleri tüketiciler isteği uyandırmaktadır. Televizyon başında geçirilen uzun ve hareketsiz saatlerle çocuklar hızlı kilo almakta, bu ise çocukluk ağı obesitesine neden olabilmektedir (Burdette, Whitaker, Kahn, Harvey-Berino, 2003).

Reklâmlarda özellikle çizgi film kahramanlarının kullanılması hem dikkat çekmeye, hem de reklâm konusu ürünü satın alma isteği yaratmaya yöneliktir. Çizgi ya da animasyon karakterler içeren reklâmlar, aynı karakterin yer aldığı filmler izlendiği zaman çocukların kafalarının karışmasına neden olmakta ve çocukların zihinlerinde farklı imajlar oluşturabilmektedir. Bu kahramanların gerçekleştirdiği birtakım insanüstü davranışların ve çocukların zihninde oluşan imajı desteklemeyen ürünlerin, satın alınan ürünlerle elde edilememesi çocukların hayal dünyalarını yıkmakta, onları olumsuz davranışlara itmektedir (Aşçı, 2006; Karaca ve diğerleri, 2007).

Mihandoust, çocuklara yönelik hazırlanan kimi reklâmlarda da yer verilen şiddet öğelerinin çocukları olumsuz yönde etkilediğini ve bu konuda yapılan araştırmalara göre çizgi filmlerde kullanılan savaş oyuncaklarını ya da maketlerini satmak amacıyla hazırlanan televizyon reklâmlarının çocuklar üzerinde saldırganlık yarattığını ileri sürmektedir (Yavuzer, 1987).

Televizyon tüketici olarak sosyalleşme sürecinde pozitif bir rol de oynayabilir. Çocuk bazı reklâmlar sayesinde, dişlerini fırçalaması gerektiğini, tuvaletten çıktıktan sonra ellerini yıkaması gerektiğini, sütün sağlık açısından faydalı olduğunu ve içmesi gerektiğini bir kez daha hatırlamaktadır. Bu yönüyle reklâmlar eğitici ve hatırlatıcı olmaktadır.

Çocuk, reklâmları bir ürünü satın almaya yönlendirme amacından habersiz olarak tüm saflığı ile izler. Etik ilkelere ters düşen bu durum karşısında pek çok ülke, çocuklara yönelik tüm reklâmların engellenmesi yolunu seçmiştir. Hollanda ve Kanada'da 13 yaşından küçüklere yönelik televizyon reklâmları yasaklanmıştır (Aşçı, 2006, s.10-11). Bülbül'e (2008) göre, okul öncesi dönem çocuklarının televizyonda kısa süreli bile olsa yiyecek reklâmları ile karşılaşması, onların yiyecek tercihlerini etkilemektedir.

2.1.5.3. Televizyondaki Şiddet Görüntülerinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusunda üzerinde en çok durulan konu, televizyonun çocuğun şiddet davranışları üzerine olan etkisidir. Hatta televizyon ve çocuk üzerinde yapılan araştırmaların çoğunluğunu şiddetin etkileri oluşturmaktadır.

Televizyonun birey ve toplum üzerindeki etkilerini araştıran çalışmaların çoğu çocuklar üzerine yapılmıştır. alışmalar ocukların televizyon programlarından etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Ancak bu etkiyle ilgili iki farklı görüş vardır. Bu görüşlerden birincisi; televizyonun çocukları suç ve şiddete yönlendirmede oldukça etkili olduğudur. Diğer görüş ise; medya ve şiddet arasındaki ilişkinin gerçekte çok zayıf olduğunu ileri sürmektedir. Buradaki temel düşünce, televizyondaki şiddet gösteriminin gerçek yaşamdaki saldırgan davranışı ne kadar ve hangi yollarla uyardığının açık olmadığıdır (Erjem ve Çağlayandereli, 2006, s.16).

Türkiye Psikiyatri Birliği'ne göre, televizyon programlarında açık şiddete, günlük yaşamda yer aldığından daha yüksek oranda yer verilmesinin, genel olarak bireylerin ruhsal yönden daha çok travmayla karşılaşmasına yol açmaktadır. Öte yandan, televizyonun izleyenlere davranış kalıpları oluşturucu etkisi, toplumda bazı davranışların yaygınlaşmasına yol açabilmektedir. Bu durumun, şiddet içeren programların çocukların da televizyon izleyebildiği saatlerde yayınlanmasıyla, çocuklar üzerinde daha da zararlı etkilere yol açacağı kolayca anlaşılabilir. Bushman ve Huesmann, medyadaki şiddete maruz kalmada en kritik dönemi, ergenliğe kadar olan çocukluk döneminin oluşturduğunu ve araştırmaların, 14 aylık çocukların bile model alabildiklerini ortaya koyduğunu belirtmiştir (Dağ ve diğerleri, 2005).

Medyadaki şiddetin üç temel etkisi olduğu belirtilmektedir: Birincisi, yüksek düzeyde medyadaki şiddet görüntülerine maruz kalan çocukların saldırgan tutumları daha çok kazanacakları ve izledikleri şiddet görüntülerinden sonra akranları ile daha çok saldırgan davranış sergileyecekleri yönündeki yaklaşımdır. İkincisi, daha kronik ve uzun süreli olarak medya şiddetine maruz kalan bireylerin, şiddet davranışına ve onun sonuçlarına giderek daha çok ilgisiz olmaya (desensitization) başladıkları yönündeki iddialardır. Silahla ldrme veya ateş etme, patlama, araba çarpışmaları/kaza gibi olayların izlenmesi çocuklarda şiddet davranışının normal bir davranış olarak algılanmasına yol açabilir. Üçüncüsü ise, televizyonda çok sayıda şiddet görüntüsünü izleyen çocukların "tehlikeli/kötü dünya sendromu" (mean world syndrome) geliştirdikleri belirtilmektedir. Bu sendrom, çocukların izledikleri şiddet görüntüleri sayesinde gelecekte kendilerinin de şiddet davranışının mağduru olacakları yönünde bir korku geliştirdikleri ve bu korkunun artarak onlarda bir huzursuzluk yaratabileceği şeklindeki patolojik bir durumu tanımlamaktadır. Bu sendromun temelinde, şiddet görüntüleri sayesinde çocuğun giderek dünyayı kötü

ve tehlikeli bir yer olarak görmeye başlaması ve dolayısıyla kendisini koruma yönünde bir düşüncenin gelişmesi bulunmaktadır. Ayrıca, çocukların erken dönemlerde gerçek ile fanteziyi birbirinden ayırmalarının da oldukça güç olduğu düşünüldüğünde, şiddet görüntülerini yoğun olarak izleyen bazı çocuklarda bu sendromun ortaya çıkabileceği söylenebilir (Flannery, 1997, s.22).

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'ne göre mafya dizileri türü şiddet içerikli programlar çocuk ve gençlerin bütün yönleriyle gelişmelerini ve özellikle de kimlik gelişmelerini olumsuz etkileyebilmekte, aile eksenli programların da bazı bölümleri çocuk ve gençleri cinsel, sosyal, psikolojik, duygusal, ahlâkî ve aile içi ilişkiler yönünden olumsuz etkileyebilmektedir (Dağ ve diğerleri, 2005).

Şiddet içerikli televizyon programlarının (medyanın) yaratabileceği uzun vadeli etkilere ilişkin psikolojik araştırmaların bulguları, sosyal-bilişsel öğrenme kuramı, duyarsızlaştırma kuramı, sosyal karşılaştırma kuramı ve üçüncü değişken kuramı temel alınarak açıklanmaktadır.

Sosyal-bilişsel öğrenme kuramına göre, şiddet içeren programları izleyen bireylerin bilişsel şemalarında, düşmanca bir dünya temsil edilmektedir. Bireyler arası ilişkilerin şiddet içeren şemalara, senaryolara ve inançlar sistemine dayandırıldığı bir ortamda sosyalleşen çocuklar, bu tür davranışları gözleyerek taklit etmekte, henüz 2-4 yaşlarında, isteklerini tepinerek iletmeye çalışma gibi saldırgan davranışlara başvurmaktadırlar. Çocukların yaşı ilerledikçe ailelerinde, akranlarında, yaşam alanlarında ve her gün saatlerce izledikleri televizyonda gözledikleri ve içselleştirdikleri senaryolar, daha karmaşık ve otomatik hale gelmekte, saldırgan davranışlara ilişkin fantezileri ve belleklerinde önceden depoladıkları senaryolar güçlenmektedir.

Duyarsızlaştırma kuramına göre, şiddet sahneleriyle defalarca karşılaşan bireylerin, zaman içinde bu tür olaylara alışacakları ve duyarsızlaşacakları varsayılmaktadır. Sosyal karşılaştırma kuramına göre, saldırganca davranan çocuklar, bu duygularında yalnız olmadıklarına inandıklarında, davranışları için ihtiyaçları olan gerekçelere kavuşacak ve kendilerini daha mutlu hissedeceklerdir.

Üçüncü değişken kuramına göre, televizyon izleme ve saldırganca davranma değişkenlerine ek olarak, bu iki değişkenle ilişkili olan sosyo-ekonomik düzey, aile gibi demografik değişkenler, zekâ gibi kişisel özellikler de saldırganlık davranışlarını açıklamada bir değişken olarak dikkate alınmaktadır. Örneğin dar geliri kesimde, özellikle zekâ düzeyi nispeten düşük olan çocuklar daha fazla televizyon seyrettikleri için, şiddet içeren sahnelerle daha fazla karşılaşmaktadırlar. Bu da, bu kesimde söz konusu ilişkiyi kuvvetlendirmektedir (Ledingham, Ledingham ve Richardson, 1993; Huesmann, Moise - Titus ve Eron, 2003; Akt: Dağ ve diğerleri, 2005, s.15-16).

Çocukların televizyon ile olan etkileşimlerinin çok küçük yaşlarda başlaması, televizyondaki şiddet sahnelerinden etkilenmelerine ve bunu da çevrelerine yansıtmalarına neden olmaktadır. Televizyonda şiddet görüntülerini izleme, özellikle gelişimsel özellikleri dolayısıyla gerçek-fantezi ayırımını yapamayan küçük yaştaki çocukları olumsuz bir biçimde etkilemektedir. Televizyonda şiddetin, yalnız çocuklar için söz konusu olmayan bir başka önemli sonucu da, şiddet içeren programların genel olarak yoğun bir biçimde yayınlanması dolayısıyla, “dünyanın güvensiz bir yer olduğu”na ilişkin bir “kültürleme” yaratmasıdır. Bir başka önemli etki de, çizgi filmlerde, çoğunlukla bir sorun çözme aracı olarak şiddetin kullanılmasıyla ilgilidir. Şiddet filmlerini izleyen çocuk, kötülerini cezalandırmak adına da olsa şiddetin “işe yaradığı” iletisini almakta ve “gözlemsel öğrenme” aracılığıyla şiddet davranışını benimsemektedir (Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004).

Çocukların, televizyonda şiddet içerikli yayınlara maruz kalması, korku duygularının artmasına ve şiddet duygusuna alışmasına neden olabilmektedir. Çocukta zamanla şiddete karşı duyarsızlığın oluşması, şiddetin normal olduğu kanısını uyandırmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu durumun, çocukları saldırganlığa yönelttiği ve çocuklarda agresif kişiliğin gelişmesine neden olduğu belirlenmiştir (Molitor ve Hirsch, 1994; Farrell, ve Bruce, 1997).

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri, televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Bu durumda televizyon dizi kahramanı, davranış ve hareketleriyle, çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilir ve onu saldırgan yapabilir (Yavuzer, 2001, s.245).

Bandura'ya göre, saldırganlığı gözlemleyen bireylerin, özellikle davranış cezalandırılmadıysa, bu davranışı benzer bir bağlamda taklit etmesi oldukça olasıdır. 2-7 yaş arası çocuklar için televizyon; dikkat, hafızaya alma ve pekiştirme boyutlarını sağlar ve bu yaş arasındaki çocuklarda saldırganlık bakımından, çevrede modellenen saldırganlık türlerine bağlı olarak bir dizi saldırgan davranışın sergilenmesi olasıdır. 2-7 yaş arasındaki çocuğa modelleyebileceği bir davranış seyrettirilirse ve davranışa karşı olumsuz bir yanıt ortaya konmazsa, davranışı taklit etmesi olasılığı oldukça yüksektir. Dolayısıyla televizyon programlarında var olan saldırgan bir davranışı izleyen çocukların davranışı gerçek yaşamda uygulama olasılıkları da yüksektir (Ülken, 2011, s.198).

Televizyonun kendilerine sunduğu şekiller ve alışkanlıkların çocuklar tarafından taklit edildiği bir gerçektir. Onlar televizyonda gördüklerini "sahneye koymakta, tercih ettikleri erkek ve kadın kahraman rollerini oynamakta, ekrandaki kişiliklerin gösterdiklerine benzer iç tepki ve heyecanları denemektedirler (Hızal, 2010). Çünkü çocuklar televizyon izlerken ekranda gördüklerini gerçek dünyadan ayırt edemez ve ebeveynlerinin aynı görüntüler karşısında tepkisiz kaldıklarını görür ve bunu modeller. Çocuklar ve gençler gerçek dünya ile fantezi dünyası arasında ayırım yapamadıklarından adam öldürme, silah çekme, yaralama, patlama vb. hadiseleri sıradan gündelik yaşantılar olarak kaydeder ve kendi küçük dünyasında büyüklerinin tepkisizliğini kanıksar (Ulusoy, 2008).

Çocuğun şiddet filmlerinde gördüğü bir figürü model alması durumunda trajik sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Nitekim bazı kriminal şiddet olayları ile televizyon programlarında sunulan kurgusal olaylar arasında dikkat çekici benzerlikler görülebilmekte, hatta bunların açıkça model alındığı saldırılara, tecavüzlere, cinayetlere rastlanmaktadır (Ayrancı ve diğerleri, 2004, s.135).

Okul öncesi dönem çocuklarının şiddetle tanışmasında ve şiddete hazır hale gelmesinde televizyon programlarındaki canlı ve parlak görüntülerin, özellikle çizgi filmlerin payı büyüktür. Okul çağı ile birlikte artan dikkatleri ile hikâyelerdeki devamlılıkları izlerler, olaylardan sonuçlar çıkartırlar, izledikleri karakterleri ve onun hareketlerini taklit ederler. Bu dönemde çocuklardaki şiddet eğilimi, şiddet içerikli programları izleyip izlemediklerine göre değişir. Özellikle bu tür programları izleyen, oradaki şiddetin gerçek dünyayı yansıttığına inanan ve bunlardan kendine şiddet

eğilimli bir kahraman seçen çocuklarda, saldırgan davranışlarda artma görülmektedir (Dağ ve diğerleri, 2005, s.21).

Son elli yılda dünyada şiddet türlerine yönelik yapılan üç bini aşkın araştırmanın en önemli sonucu şu olmuştur: Ailede ve toplumda şiddete maruz kalan çocuklar ve şiddet ortamında büyümeyen çocuklar, iletişim ortamındaki şiddete maruz kalan çocuklara oranla daha fazla etkileniyorlar. Çünkü bu çocukların şiddet içeren yayınlara eğilimleri çok daha fazla oluyor. Bunun anlamı şu: şiddet ortamında büyüyen çocuklar, iletişim araçlarının gösterdiği şiddeti kanıksadığı gibi, özellikle televizyon bağımlılıklarını da artırıyor. Bu bağımlılık ise iletişim aracı kullanma bilinci ve medya okuryazarlığı oluşmamış ailelerin medya sorunları arasında ilk sırada yer alıyor (Şirin, 2011).

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde alan yazında yapılan araştırmalar sonucunda çocukların televizyon izleme süreleri ve televizyonun çocukları etkileme biçimleri konusunda yapılan çalışmalar üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Televizyon Programlarına İlişkin Araştırmalar

Bernard-Bonnin, Gilbert, Rousseau, Masson ve Maheux (1991) tarafından yapılan araştırmada 3-10 yaş arası çocuklar ile bunların aileleri araştırma kapsamına alınmış, çocukların haftada ortalama 14 saat televizyon izlediği, bu çocuklardan okulöncesi dönem çocuklarının haftada ortalama 15 saat televizyon izlediği, okula giden çocukların ise haftada ortalama 13 saat televizyon izlediği saptanmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarının daha fazla televizyon izlediği ve ailelerin çocuklarına televizyon izlerken herhangi bir kısıtlama getirmediği ulaşılan bir diğer bulgudur.

Çocukların televizyon izleme durumları ile ilgili ebeveynlerinin görüşlerinin alındığı bir araştırmaya göre yetişkinlerin yüzde 82'si, çocuklarının hangi kanal ve programı seyredeceğine ilişkin kararın çocukların kendileri tarafından verildiğini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin, çocuklarının saat kaçta kadar televizyon izledikleri sorusuna % 11'i 22.00'a, %8.4'ü 21.00'a, %6.7'si 23.00'a, %5.7'si ise istediği kadar televizyon izlediğini söylemişlerdir (Batmaz ve Aksoy, 1993, s.62- 63).

Televizyon programlarının okul öncesi çocukları üzerindeki etkisine ilişkin anne baba görüşlerinin alındığı bir çalışmada, çocukların %62'sinin günde 2-3 saat televizyon izlediği, çocukların en sevdiği televizyon programının başında kızlarda %51, erkeklerde %56 ile çizgi filmlerin geldiği, ikinci sırayı dizi filmlerin aldığı görülmüştür. Çocukları televizyon izledikten sonra, anne-babaların %25 i kız çocuklarında, %25 i de erkek çocuklarında davranış değişikliği olduğunu ve erkek çocuklarının en çok şiddet sahnelerinde oynayan kahramanları taklit ettiği, kız çocuklarının en çok çizgi film kahramanlarını taklit ettiğini belirtmişlerdir (Güngör ve Ersoy, 1994).

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın Türkiye'de Televizyon ve Aile Araştırması, yetişkinlerin çocuklarının hangi kanalı/programı ne zaman seyredeceklerine karışmadığını göstermektedir. Yine bu araştırma sonuçlarına göre, çocukların

%82'sinin kendi tercihleri doğrultusunda televizyon izledikleri, % 31'inin gece saat 22.00'a kadar ekran başında kaldıkları bulgusu elde edilmiştir (Batmaz ve Aksoy, 1995).

Rigel'in (1999), 1995-1999 yıllarında 5-7 ve 10-12 olmak üzere iki farklı yaş grubundan toplam 509 çocuk üzerinde yapmış olduğu çalışmada, çocukların haberleri nasıl algıladıkları ve tanımladıkları saptanmıştır. "Sana göre haber nedir?" sorusuna 6 yaşındaki bir kız çocuk haberlerde sadece acınacak şeylerin olduğunu söylerken, 6 yaşındaki bir erkek çocuk ise haberleri korku filmi olarak ifade etmektedir. Tek veya iki kelimeyle tanımlamaları istendiğinde ise ağırlıklı olarak "savaş-ölüm", "kaza-ölüm" kavramlarını tanımlamışlardır.

Başal'ın (1999), anaokulu ve anasınıfına devam eden 3-6 yaş grubundaki çocuklar üzerinde yapmış olduğu ve çocukların televizyonda izlemeyi tercih ettikleri, kanal, program türü, program izleme nedenleri ve günlük televizyon izleme süresi gibi soruların yer aldığı ankete göre; çocukların % 53.85'inin televizyonda çizgi filmleri, % 23.93'ünün çocuk programlarını, % 22.22'sinin ise yarışma programlarını, belgeselleri ve filmleri izlemeyi tercih ettikleri saptanmıştır. Ayrıca araştırma bulguları, çocukların % 47.01'inin televizyondaki çizgi filmlerin konusunu beğendikleri, % 34.20'sinin hareketli buldukları, % 18.79'unun ise filmdeki kahraman ile kendilerini özdeşlendirdikleri için izlediklerini göstermektedir.

Televizyonun en sadık izleyicileri olan çocuklar üzerinde yapılan bir başka araştırmada, çok fazla TV izleyen çocukların evin dışında daha az zaman geçirmeye eğilimli olduklarını ve arkadaşlarıyla az TV izleyen çocuklar kadar oynamadıkları, çok TV seyredenlerin okulda, az seyredenlere göre daha başarısız oldukları saptanmıştır (Uluç, 2002, s.4-11).

Amerikan Pediatri Akademisi iki yaşın altında olan çocukların televizyon izlememelerini, daha büyük çocukların ise günde 1-2 saati aşmamaları gerektiğini, ebeveynlerin de çocukların izledikleri programları ve televizyon izleme saatlerini denetlemelerini önermiştir (Healy, 2004).

Televizyon izleme ve atıştırma arasındaki birliktelik incelendiğinde hafta sonlarında çocukların günlük enerjilerinin dörtte birinden fazlasını, hafta içlerinde ise %20'sine yakını televizyon izlerken aldıkları görülmüştür. Televizyon izleme hareketsiz

yaşam ve seyirle beraber yeme aktivitesi nedeni ile obezite riskini arttıran bir faktördür. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda, çocukluk çağı ve adölesan dönemde televizyon izlemenin erken erişkinlik döneminde fazla ağırlık, düşük kardiyorespiratuar sağlık, artmış serum kolesterolü ve sigara kullanımı ile ilişkili olduğu saptanmıştır. 1000 kişi ile yapılan bir çalışmada hafta içi günde 2 saatten fazla televizyon izlemenin 26 yaşında %17 fazla ağırlık, %15 düşük form, %15 artmış serum kolesterol düzeyleri ve %17 sigara içiminden sorumlu olduğu gösterilmiştir (Öztor, 2005).

Arslan ve diğerlerinin (2006) yürüttüğü bir çalışmada okul çağı çocuklarının %43'ünün günde 3 saatten fazla televizyon izlediği belirlenmiş ve 3 saatten fazla televizyon izleme alışkanlığının yaşla birlikte arttığı görülmüştür. Annelerin çalışma durumuna göre çocukların televizyon izleme süreleri karşılaştırılmış, annesi çalışmayan toplam 67 çocuğun 33'ü günde 3 saatten fazla televizyon izlerken, annesi çalışan 34 çocuktan sadece 9'unun üç saatten fazla televizyon izledikleri belirlenmiştir.

Yalçın ve Ark. tarafından yapılan bir çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların okula giden çocuklara göre daha fazla televizyon izlediği tespit edilmiş, anne, baba ve kardeşlerin televizyon izleme sürelerinin ve alışkanlıklarının, çocukların televizyon izleme durumlarını etkilediği belirtilmiştir (Arslan ve diğerleri 2006).

Revue'nun araştırmasına göre Fransa'da çocukların % 30'u her gün ortalama 3 saat 28 dakika ekran karşısında kalmaktadırlar. Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından gerçekleştirilen incelemeye göre, iki yaşındaki çocuklar televizyon açmayı biliyorlar, üç yaşında da her gün televizyona bakıyorlar. Fransa'da yapılan başka bir araştırmaya göre: 4-10 yaşındaki çocuklar 1 saat 45 dakika; 11-14 yaşındakiler 2 saat 1 dakika; büyükler 2 saat 50 dakika televizyona bakmaktadırlar (Aşkaroğlu, 2006).

Yine Fransa'da yapılan bir araştırmaya göre çocuklar senede 900 saatlerini okulda geçirirken, televizyon izlemeye 1200 saat ayırmaktadırlar. Ayrıca uzmanlar, çocukların günde en fazla iki saat televizyon izlemelerini önermektedir. Amerikan Çocuk Bakımı ve Sağlığı Akademisinin araştırmasına göre, 3-5 yaşındaki çocukların günde iki saatten fazla televizyon izlemeleri onları hırçın yapmaktadır (Pembecioğlu, 2006, s.275).

Zimmerman, "Children's Television Viewing and Cognitive Outcomes" adlı araştırmasında, 3 yaş öncesi ve 3-5 yaş arası izlenen televizyonun, 6-7 yaşlarında zihinsel sonuçlarını test etmek amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan 3 yaş öncesi çocukların günde 2.2 saat televizyon izlediği, 3-5 yaş arası çocukların ise 3.3 saat televizyon izlediği saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda erken yaşlarda 2 saatten fazla izlenen televizyonun ileriki yaşlarda zihinsel gelişim açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı ortaya çıkmıştır (Serhatlıoğlu, 2006, s.65).

Ertürk ve Gül'ün (2006) yürütmüş olduğu, televizyon haberlerinin 7-12 yaşlar arası çocuklar üzerindeki stres etkileri adlı çalışmada elde edilen bulgulara göre, ailelerin evlerinde televizyonun günde ortalama 4 saat 53 dk açık olduğu, annelerin günde ortalama 2 saat 13 dk; babaların ise yaklaşık 2 saat televizyon izlediği saptanmış, çocukları en çok etkileyen haberlerin ise deprem, sel gibi doğal felaketler ile kaçınılma, şiddete maruz kalma, ateşli saldırı konularını içeren programlar olduğuna ulaşılmıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun 2006 yılında yürütmüş olduğu ilköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları araştırması 17 ilde 7-14 yaşları arasında ve ilköğretim okullarına devam eden toplam 1719 kız ve erkek öğrenci katılımıyla yapılmıştır. Hafta içi öğrencilerin % 27,4'ünün 2 saat, % 19,5'inin 1 saat, % 19,1'inin 3 saat televizyon izlediği, hafta sonu ise öğrencilerin % 28,4'ünün 5 saat ve üstü, % 20,8'inin 2 saat ve % 18,1'inin ise 3 saat televizyon izlediği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim çağındaki öğrenciler arasında en çok izlenen program türleri şöyle sıralanmıştır: Çizgi film (% 72.1), yerli diziler (% 70.1), yarışma programları (49.3), filmler (% 45.8) ve çocuk programları (% 44.6). En çok sevilen çizgi filmler Tom ve Jerry (% 22.3), Buggs Bunny (% 17.9), şirinler (% 9.9) ve Spider Man-Örümcek Adam (% 3.4)'dır. Söz konusu çizgi filmlerin sevilme nedenleri genel olarak komik ve eğlenceli olmaları ile kahramanlarına duyulan hayranlığa bağlanmaktadır. Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından birisi de öğrencilerin televizyon izleme alışkanlığının genel olarak kendilerini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmeleridir.

Aksaçlıoğlu ve Yılmaz'ın (2007) televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın ilköğretim 5. sınıfa giden ve aileleri sosyo-ekonomik durumu yüksek öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerinde etkisini inceledikleri araştırmalarında, öğrencilerin boş

zamanlarını değerlendirme etkinliklerinde ilk iki sırayı televizyon izleme ve bilgisayar kullanımı alırken kitap okuma bu iki etkinlikten sonra gelmiştir. Öğrencilerin televizyon izleme süreleri ile kitap okuma sıklıkları arasında ters orantılı bir ilişki bulunmuştur. Televizyon izlemeye daha çok zaman ayıran öğrencinin daha az kitap okuduğu saptanmıştır.

Yapılan bir araştırmada 3–6 yaş dönemindeki çocukların günde 2,58 +/- 1,54 saat, ebeveynlerinin günde 4,08 +/- 2,36 saat televizyon izledikleri saptanmıştır. Çalışmaya katılan çocukların % 47.80'i iki saatten fazla televizyon izlemektedir. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin % 56'sı televizyon izlemek için çocuklarının kendilerinden izin istemediklerini ve ebeveynlerin % 97,8'si çocukları ile birlikte televizyon izlediklerini belirtmişlerdir (Öztürk, Karayağız, 2007).

Kaya ve Tuna'nın (2008) ulusal televizyonlarda yayınlanan ve popüler kültür ürünü olan yarışma ve magazin programları ile dizilerin ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecindeki olumsuz etkisini tespit etmek ve bu konuda alınması gereken tedbirler ile ilgili öngörülerde bulunmak amacıyla yürütmüş oldukları çalışmalarına katılan 650 öğrenci, günde ortalama olarak televizyon izleyerek geçirdikleri süre ile ilgili soruya %23'ü 1 saat, %35'i 2 saat ve %22'si 3 saat cevabını vermiştir. Televizyonun en olumlu etkisinin ne olduğu ile ilgili soruya öğrencilerin yaklaşık %39'u "*Televizyondan bir şeyler öğreniyorum*", %32'si "*Eğleniyorum*" ve %15'i ise "*Bos zamanımı değerlendiriyorum*" cevabını vermiştir. Buna göre öğrencilerin, televizyonun "*eğitim*", "*eğlendirme*" ve "*bos zamanı değerlendirme*" fonksiyonuna işaret ettikleri görülmektedir. Televizyonun en olumsuz etkisinin ne olduğu ile ilgili soruya ise öğrencilerin yaklaşık %47'si "*Ders çalışmıyorum*", %34'ü "*Geç yatıyorum*" ve %10'u ise "*Şiddet içerikli filmlerden korkuyorum*" cevabını vermiştir. Buna göre öğrenciler, televizyonun derslerine çalışmasına engel olduğunu, düzenli yasama alışkanlığını bozduğunu ve şiddet içerikli filmlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Televizyonun çocukların sosyalleşme sürecindeki etkisi bakımından önemli bir gösterge olan "*Dizi izlerken örnek aldığınız kişiler var mı?*" şeklindeki soruya öğrencilerin yaklaşık %34'ü "*Evet*" ve %66'sı "*Hayır*", cevabını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin, dizi izlerken dizi kahramanlarından bazılarını gerçek hayatta kendilerine örnek aldıklarını göstermektedir. Bu oran, televizyonun çocukların sosyalleşme sürecinde birçok olumlu etkileri yanında, kişilik gelişimi bakımından pek çok olumsuz etkileri de olduğunu gösteren ve üzerinde durulması gereken önemli bir orandır.

İspir ve İspir'in (2008) yürütmüş olduğu televizyon programı içeriği dereceleme sembollerinin kullanımı ve ebeveyn yönlendirmesi adlı çalışmalarında ailelerin, hafta içi günlerinde televizyon izleme süreleri incelendiğinde ortalama 2,5 saat televizyon izlediği, çocukların ise tek başlarına ortalama 3 saat televizyon izledikleri hafta sonu günlerinde ise bu sürelerin çok az da olsa arttığı saptanmıştır. Hafta sonunda aileler 3 saat televizyon izlerken, çocukların tek başına 3,5 saat televizyon izlediği ulaşılan bir diğer bulgu olmuştur.

İletişim teknolojilerinin son derece yaygın olduğu bir ortamda televizyonun çocukların hayatında artık birinci derece olmasa bile önemli bir rol oynadığı bir gerçektir. Televizyon izleme süreleri ile ilgili bir başka bulgu, çocukların arkadaşlarıyla dışarıda oyun oynamayı tercih ettikleri güzel havalarda televizyon izleme süresinin büyük oranda düştüğüdür. Bu, çocukların çok televizyon izlemelerinin yapacak daha iyi bir şeyler bulamamalarının bir sonucu olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca, dünyanın güney ve batı bölgelerinde yaşayan ve yıl boyunca dışarıda oyun oynayabilen çocukların soğuk kuzey ve kuzeydoğu iklimlerinde yaşayan çocuklardan daha az televizyon izlemeleri de bu bulguyu desteklemektedir (Dereobalı, 2009).

Araştırmalar Amerika Birleşik Devletlerinde 3 yaşındaki bir çocuğun günde ortalama 45 dakikasını televizyon önünde geçirdiğini göstermektedir. Okula gitmeye başladığında (5 veya 6 yaş) bu oran günde iki saate yakındır. Bu oran yaşla ve çok geç yatmayla yükselmekte on iki veya on üç yaşa doğru günde 3 saatle en yüksek düzeye ulaşmaktadır (Hızal, 2010).

Çocuk televizyon izlerken anne babanın denetimi altında değilse, yetişkinlere yönelik hazırlanan programlara maruz kalabilmekte, zararlı mesajların etkisi altına girebilmektedir. Rigel'in yaptığı bir araştırmada 5 çocuktan birinin televizyon karşısında yalnız kaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda yani bir yetişkin olmadan televizyon mesajlarına maruz kalınması, televizyonun etkilerinin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle televizyon kullanımında yetişkinlerin, bazı kurallar koyarak çocuğun bu kurallara uymasını sağlamaları gerekmektedir.

2.2.2. Çizgi Filmlerle İlgili Araştırmalar

Lövas'ın anaokulu çocukları üzerinde uygulamış olduğu deneyde, çocukların yarısına saldırgan içerik taşıyan, diğer yarısına da saldırgan içerik taşımayan çizgi filmler seyrettirilmiştir. Film sonrası çocukların davranışları incelendiğinde şiddet içerikli çizgi filmi seyreden çocukların, seyretmeyen çocuklara göre daha saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür (Mangır ve İnal, 1994).

Çelenk'in (1995) çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerini ele aldığı çalışmasında, ilköğretim 3. sınıfta öğrenim gören 40'ı kız, 40'ı erkek olmak üzere toplam 80 öğrenci tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilerek araştırma kapsamına alınmış ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların davranışlarını öğrenebilmek, çocukların davranışlarında farklılık varsa, bu farklılıkları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, satın alma davranışlarında, sevilerek izlenen çizgi film kahramanlarının etkili olduğu ve bazı çizgi filmlerdeki şiddet öğelerinin dikkat çektiği vurgulanmıştır.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bir zamanlar yayınlanan Pokemon adlı çizgi filminden etkilenen çocukların haberlerine sıkça rastlanılmaktaydı. 20 Ekim 2000 tarihli Radikal Gazetesinde "*Pokemon Gibi Atladı*" başlığı ile yer alan haber şu şekildeydi: Tüm dünya çocuklarının bir numaralı çizgi filmi Pokemon Mersin'de faciaya neden oluyordu. Mezitli Beldesinde yaşayan Ağırbaş Ailesinin 4 yaşındaki oğlu Ferhat, Pokemon çizgi filmindeki kahramanlara özenerek uçmayı denedi. Oturduğu apartmanın 7. Katından atlayan Ferhat'ın yalnızca sol ayağı kırıldı. Ferhat "Neden düştün?" diye soran doktora "Pokemon'u izledim, Pokemon gibi uçtum." dedi.

Aşkaroğlu'nun (2006) şiddet içeren çizgi filmlerin ilköğretim kurumlarında okuyan 11-12 yaş grubu öğrencileri üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin öğrenci resimlerine yansımalarını araştıran çalışmasında ailelerin çocukların hangi kanalları ve programları izlediğini denetlemediği, çocukların günde 1-2 saat televizyon izlediği, çizgi film izleme saatlerini çocuğun kendisinin ayarladığı saptanmıştır. Öğrencilerin televizyonda genel olarak; konu açısından; hareketli, güç sergileyen, savaş sahneleri olan, kahramanları çocuk olan, aile anlatan, biçim açısından; yaratıklar ve büyülü yerleri olan, masal anlatan ve masal kahramanları düşünülüğünde, renkli ve gerçekdışı görüntü ve imgelerin yer aldığı çizgi film türlerini tercih ettiği görülmüştür.

Öğrencilerin çizgi filmler hakkındaki bireysel yorumlarının daha çok kahramanların özelliklerinden etkilenme, çizgi filmin genel olarak hareketli olmasına dikkat etmek, bu özelliklerden hoşlanmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin çizgi filmler hakkındaki bireysel yorumları genel olarak irdelendiğinde, çocuklar sevdikleri kahramanların özelliklerini taşıdıklarını ve çizgi filmlerde gördükleri bazı sahneleri uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

İran'da televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin ilkökul öğrencilerinin eğitimine etkisinin incelendiği bir araştırmaya göre, çizgi filmlerden etkilenme durumlarına bakıldığında, hem kız (%62), hem de erkek öğrencilerin (%60) çoğunluğu bazen etkilenmektedir. Hiç etkilenmeyenler ise kızlarda %22 ve erkeklerde %12'dir. Kız velilerinin %24'ü ve erkek velilerinin %19'una göre öğrenciler hiçbir zaman çizgi filmlerden etkilenmemektedir. Fakat her iki cinsiyette de velilerin çoğunluğu (kız %65, erkek %53) çocukların bazen etkilendiği kanısındadır. Kız öğrencilerin çoğu en çok çizgi filmlerin konusundan etkilenirken (%26), erkek öğrencilerin çoğu kahramanların olağanüstü davranışlarından etkilenmektedir (%40). Velilerin %37'sine göre kız öğrencilerin çoğunluğu kahramanların olağanüstü davranışlarından etkilenir. Erkek öğrencilerin velilerine göre ise kahramanların olağanüstü davranışlarından etkilenme durumu %60'dır. Kız öğrencilerin %20'si ve erkeklerin %9'u çizgi film kahramanlarından kendilerin örnek seçmezken, kızların %80'i ve erkeklerin %91'i ya bazen ya da her zaman örnek seçmektedirler (Eskandari, 2007).

2004 yılında yapılan bir araştırmada, günde ortalama 3-4 saat çizgi film izleyen çocukların, dikkat eksikliği ve hiperaktivite rahatsızlığı geliştirme olasılıklarının, diğerlerine göre %30 ile %40 daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Dikkat edilmez ve engel olunmaya çalışılmaz ise, çizgi film karakterleri, her geçen gün çocukların dünyasına yerleşecek ve çocukların ciddi adaptasyon sorunu yaşamalarına neden olacaktır. Bu derece zararlı olan programların izlenilmesi aile kontrolünde olmalı, mümkün olduğunca çocuklar farklı uğraşlara yönlendirilmelidir (Demir, 2011).

2.2.3. Televizyon Reklâmlarıyla İlgili Araştırmalar

Kurugöl ve ark. (1994) çocuklarda televizyonun etkilerini göstermek için yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre; çocukların %59,3'ü reklâmlardan etkilendiğini, özellikle

şekerleme, bisküvi, sakız gibi çocuklar için zararlı olan gıdalara yönelik reklâmların daha fazla etkili olduğunu söylemektedir.

Borzekowski ve Robinson (2001) okul öncesi dönem çocukları üzerinde yaptıkları çalışmada, izlediği filmler içinde reklâmlarla karşılaşan çocukların içinde reklâm olmayan film izleyenlere göre reklâmı yapılan ürünü daha fazla tercih ettiklerini saptamışlardır.

Robinson ve arkadaşları tarafından (2001) yapılan çalışmada, aileleri de bu programa dâhil edilmiş 8-9 yaşındaki çocukların bir kısmına özel bir program düzenlenmiş ve televizyon izleme sürelerinin azaltılarak reklamlardan daha az etkilenmelerinin sağlanması hedeflenmiştir. Aşamalı şekilde ve ailelerin kontrolü altında çocukların televizyon izlemelerine kısıtlamalar getirilmiş, bunun yerine farklı uğraşlarla zamanlarını değerlendirmelerini sağlayan uygulamaların ardından çocukların ailelerinden oyuncak isteklerinde % 70 oranında azalma olduğu saptanmıştır.

Derscheid, giysi tüketicisi olarak okul öncesi çocukların sosyalizasyonu ve sembolizm farkındalığına yönelik bir çalışma yapmış ve araştırma kapsamına 2 yaşında 14, 3 yaşında 18, 4-5 yaşlarında 13 olmak üzere toplam 45 çocuk alınmıştır. Uygulanan ankette çocuklara alışveriş katılımları ve giyim tercihleri ile ilgili, anne babalara ise çocukların hangi sıklıkta belli semboller içeren giysiler giydikleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Araştırma bulguları, çocukların henüz çok küçük yaşlardan itibaren televizyon ya da kitaplardaki karakterlerin farkında olduklarını, ayrıca çocukların gelişiminin hem çevreye hem de anne-babaların tercihine çok bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Medyanın çocukların hoşuna gidebilecek çizgi ya da animasyon karakterler yaratarak onların etkilenmesini sağladığı da araştırmanın diğer bir bulgusudur (Aşçı, 2006, s.17).

Karaca ve ark. (2007) 4-13 yaş çocuk sahibi ailelerin televizyon reklamlarının çocuklar üzerindeki etkilerinin etik açıdan incelenmesine yönelik araştırmasında, ebeveynlerin çoğunluğu; reklamların çocukların hayal gücünü, yaratıcılığını ve tüketim alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediğini, çocukları savurganlaştırdığını, yanlış beslenmeye yönlendirdiğini, onlarda marka bağımlılığı yarattığını ve her gördüğü ürünü almaya teşvik ettiğini düşünmektedir. Ayrıca reklam içeriklerinin çocukların algılama sürecini, psikolojik gelişim sürecini olumsuz etkilediğini ve dilde bozulmalara neden olduğunu düşünmektedir. Araştırmadaki bir diğer bulgu da

çocukların çoğunluğunun reklâmları sevdiği, inandırıcı bulduğu ve reklâmlardaki çocukların yerinde olmayı zaman zaman istedikleri, reklâmlarda gördükleri bir ürünün satın alınması için ısrar ettikleridir.

Roedder ve Sternthal'ın, çocukların televizyon reklamlarından etkilenme derecelerini saptamaya yönelik yaptıkları çalışmada; 9-13 ve 5-8 yaş çocuklarının oluşturduğu iki ayrı gruba yeni bir ürünü tanıtan bir reklam filmi seyrettirilmiştir. Çocuklardan tanıtımı yapılan ürün ve aynı kategorideki diğer alternatif ürünlere karşı tavır belirtmeleri istenmiştir. Sonuç olarak 9-13 yaş grubundaki çocukların ürün seçimi yaparken reklamlara karşı belirgin bir bağlılık göstermedikleri, 5-8 yaş grubundaki çocukların diğer grubun aksine tercihlerini reklamı izlettirilen üründen yana yaptıkları görülmüştür. Gruplar arasındaki bu farklılığın nedeninin bilişsel gelişim düzeylerinin aynı olmamasından kaynaklandığı belirtilmiştir (Teker, 2008).

İlköğretim 6., 7., 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin tüketime ilişkin bilgi tutum ve davranışlarına televizyon reklamlarının etkisini saptamak amacıyla yürütülen çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun evinde en az 1 adet televizyon bulunduğu ve öğrencilerin istedikleri zamanlarda genellikle de akşam saatlerinde, 1-2 saat televizyon izledikleri saptanmıştır. Devlet okuluna giden öğrencilerin hafta sonları 3-4 saat televizyon izlediği, özel okula giden öğrencilerin 1-2 saat televizyon izlediği ve öğrencilerin daha çok yiyecek, giyim ve içecek reklamlarından etkilenerek bu ürünleri satın aldığı ulaşılan diğer bulgulardandır (Teker, 2008).

Gıda reklâmlarının okul öncesi çocukları üzerindeki etkilerinin anneler tarafından değerlendirildiği bir çalışmada, dört ile altı yaş arası okul öncesi çocukların televizyonda yayınlanan gıda reklâmlarındaki ürünlerden en çok hangilerini markette gördüklerinde satın alınmasını istediklerine ve ailenin satın alma kararında ne derece rol oynadıklarına ilişkin veriler, 15 annenin görüşleri doğrultusunda ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; çocukların tamamına yakını, televizyona uzun süreler maruz kalmaktadır. Çocukların yarısından fazlası aileleriyle beraber televizyon izleyerek, böylelikle yaş kategorilerine uygun olmayan programları da takip etmektedir. Çocukların tamamı, gıda reklâmlarını ilgiyle, severek izlemektedir. Annelerin tamamı, çocukların gıda reklâmlarından çok etkilendiklerini ve ürünlerin markalarını ezbere bilip istediklerini dile getirmektedir. Çocukların tamamına yakını, gıda reklâmlarında verilen mesajları inandırıcı bulmakta ve reklâmlarda var olan her şeyi gerçek zannetmektedir. Hatta anneler, yoğun olarak televizyondaki reklamlara

maruz kalan çocuklarda dikkat eksikliği, konsantrasyon bozukluğu ve dışarıdan gelen hiçbir iletiye yanıt vermeme gibi durumların baş gösterdiğini belirtmiş, gıda reklamları sayesinde çocuklarının sağlıksız gıdalara maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Çocukların tamamının, gıda reklâmında gördükleri her ürünü annelerinden talep etmekte ve belirli aralıklarla *fast-food* tarzı beslenmektedir. Çocukların en çok dikkatini çeken reklâmlar arasında *fast-food* reklâmları da yer almaktadır. Annelerin tümü, çocuklarının çizgi film tarzında olan, reklâmda yer alan karakter ve kişilerden ötürü dikkat çeken gıda reklâmlarını ilgiyle izlediklerini belirtmişlerdir (Asena, 2009).

Tokuç ve ark. (2009) reklâmların çocukları etkilediğini göstermek için marka farkındalıkları ve marka amblemlerini tanıma oranlarına yönelik yapmış oldukları çalışmalarında çocuklar marka etiketlerini yüksek oranda tanıyarak, gıda reklâmlarının farkında olduklarını göstermişlerdir.

Yapılan araştırmalara göre çocuk ve gençlerin gıda reklâmları ile karşılaşma sıklığı oldukça yüksektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2-11 yaşları arasındaki çocuklar, televizyonda günde ortalama 14, yılda ise 5000'den fazla gıda reklamı ile karşılaşmaktadır. Avustralya'da 5-12 yaşları arasındaki çocuklar haftada ortalama 96 gıda reklamı, İngiltere'de ise çocuklar, sağlıksız gıdalar ile ilgili günde ortalama beş televizyon reklamı izlemektedir (Bosi ve Çaman, 2010).

ABD'de çocukların %60'dan fazlası haftada en az bir kez market alışverişi yapmakta ve satın almaya ilişkin karar vermektedir. Yine yapılan bir araştırmada anne-babaların %67'si alışverişlerde onlara eşlik eden çocuklarının mutlaka belli istekler ortaya koyduklarını belirtmişlerdir. Çocuklar ailelerinin sadece günlük tüketim kararları üzerinde değil, yaşlarının artmasına paralel olarak araba satın alma, tatilde gidilecek yerin seçimi gibi önemli karar konularında da etkilidirler (Şener, 2010).

Arslan (2010)'ın televizyon reklâmlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketici davranışlarına etkileri çalışmasında, çocuğun reklâmları izleme sıklığına göre reklâmını izlediği ürünü hemen almak istemesi durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Veriler doğrultusunda reklâm izleme sıklığı "az" olarak belirtilen çocukların, reklâm izleme sıklığı "fazla" olarak belirtilen çocuklara göre reklâmını izledikleri ürünleri daha fazla satın almak istedikleri, tekrar tekrar izlenen reklâmların etkisinin zamanla düşme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.4. Televizyon ve Şiddetle İlgili Araştırmalar

Postman ve Powers (1996) Amerika'da iki ile on iki yaşları arasındaki çocuklar üzerinde bir araştırma yapmış ve çocukların, haftada ortalama yirmi beş saat televizyon izledikleri, ilkokula başlamadan önce yaklaşık beş bin saat izlemişken, ortaokulun sonuna doğru ortalama bir Amerikan gencinin zamanının on dokuz bin saatini televizyon ekranının karşısında geçirdiği bulgusuna ulaşmıştır. Buradan Amerika'da çocukların uyanık saatlerinin %30'unu televizyon karşısında geçirdikleri sonucu ortaya çıkmakta olup, bu da ortalama on üç bin öldürme olayına, yüz bin vahşet öyküsüne maruz kalmaları anlamına gelmektedir (Uluç, 2002, s.3-4).

Açık ve diğerleri (2003), ilköğretim öğrencilerinin izledikleri televizyon programlarının davranışlarına etkisi olup olmadığı ve fiziksel şiddete yaklaşımlarını değiştirip değiştirmediğinin ortaya konması amacıyla yapmış oldukları çalışmalarında; fiziksel şiddet içerecek şekilde kavga etme oranlarının spor (%85.1) ve şiddet içerikli yerli/yabancı dizileri (%79.4) izleyenlerde en yüksek, pembe dizi (%59.2) ve çocuk televizyon programları (% 41.7) izleyenlerde en düşük olduğu saptanmıştır. Yine benzer şekilde "Bazı olaylar karşısında fiziksel şiddete başvurma çözüm müdür?" sorusuna evet diyenlerin oranının spor (%45.3) ve şiddet içerikli yerli/yabancı dizileri (%42.7) izleyenlerde en yüksek, pembe dizi (%27.8) ve çocuk televizyon programları (% 25.0) izleyenlerde ise en düşük olduğu belirlenmiştir.

Ayrancı ve ark. (2004) televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini belirlemeye yönelik olarak yürüttükleri çalışmada 5 farklı televizyon kanalındaki 80 adet film seyredilmiş ve bu filmlerdeki şiddet oranını % 33.1 olarak bulunmuştur. Sürekli şiddet içerikli yayınlara maruz kalan çocukların zamanla şiddete karşı duyarsızlaştıkları dikkate alınacak olursa bu oran oldukça yüksektir.

Huesmann, Moise-Titus, Padolski ve Eron televizyondaki şiddet ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiş, 70'li ve 80'li yıllarda yetişen 6 ile 10 yaşları arasındaki çocuklarda şiddet içeren programları izlemenin, 15 yıl sonraki kontrollerde hem erkeklerde, hem de kadınlarda saldırgan davranışın belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmaya göre, saldırgan televizyon karakterleriyle özdeşim kurma ve televizyon şiddetine ilişkin gerçeklik algısı, sonraki şiddeti belirlemektedir. Bu ilişki,

sosyoekonomik düzey, zihinsel yetenek ve birçok ebeveyn faktörü kontrol edildiğinde de devam etmektedir (Dağ ve diğerleri, 2005).

Yıldırım'ın (2008), çocuk ve televizyonda şiddet: 5 yaşındaki çocukların anne-babalarının televizyondaki şiddetin saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri adlı çalışmasında anne ve babalar televizyon programlarındaki şiddet sahnelerinin çocukları üzerinde etkilerine ilişkin üç farklı görüş belirtmiştir. 15 annenin 11 tanesi şiddet sahnelerinden etkilenmediğini ve 2 tanesi şiddet sahnelerini izlediğinde etkilenebileceğini belirtirken; 15 babanın 10 tanesi şiddet sahnelerinden etkilendiğini, 4 tanesi şiddet sahnelerini izlediğinde etkilenebileceğini ve bir tanesi şiddet sahnelerinden etkilenmediğini belirtmiştir. Görüşmeye katılan 15 anne ve 15 babadan, 9 anne ve 10 baba çocuklarının televizyondaki şiddet sahnelerinden etkilenecek yaptığı davranışlarının olduğunu belirtirken, 6 anne ve 5 baba çocuklarının televizyondaki şiddet sahnelerinden etkilenecek yaptığı davranışlarının olmadığını belirtmiştir.

Ülken'in (2011) televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında; anne-babaların dizi, film, belgesel, haber ve spor programlarını izlerken çocukların yalnızca çizgi film ve çocuk programları değil yetişkinlere yönelik programları da izlediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu anlamda anne-babaların çocukla birlikte televizyon izlerken ne tür programları izlediğinin önemi ortaya çıkmıştır. Bir diğer veriye göre; anne-babaların, genellikle sistemli bir kurallar bütünü uygulamadığı daha çok çocuk televizyon izlerken televizyonu kapatmayı tercih ettiği görülmüştür. Bu durumda çocuğa verilen mesaj yalnızca izleme süresinin çok olduğu içeriğinin ne olduğunun önemli olmadığıdır. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre televizyon programları ve karakterleri hakkında konuşan anne-babaların çocukları, televizyon gerçekliğini daha kolay anlayabilmekte ve örneğin çizgi film kahramanlarını "hayal ürünü" olarak niteleyebilmektedir. Bu anlamda anne-babaların saldırgan davranışlar içeren televizyon programları ve bu tür davranışları gerçekleştiren karakterler hakkında konuşmaları ve eleştirmeleri çocuğun saldırgan davranışların yapılmaması gerektiğini düşünmesini sağlayabilmektedir. Veriler değerlendirildiğinde tüm çocukların televizyondan öğrendiklerini taklit ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu anlamda anne-babaların çocukların ne tür programlar izlediğine dikkat etmeleri gerekmektedir. Elde edilen veriler göstermiştir ki; çocuğun saldırganlığını birden fazla etken etkilemektedir. Bunun yanında aracılık, televizyondan öğrenilen

saldırđan davranışların azaltılmasında etkili olabilmektedir. Aracılık türlerinden birini dahi yüksek düzeyde uygulamayan anne-babaların çocuklarının saldırđanlık düzeyleri yüksek düzeyde bulunmuştur. Ters biçimde aracılık türlerinden herhangi birini yüksek düzeyde uygulayan anne-babaların çocuklarının saldırđan seviyeleri ise orta ya da düşük düzeydedir. Ayrıca kız çocuklarının hangi tür aracılığın uygulandığına ve düzeyine bakılmaksızın saldırđanlık düzeylerinin aynı (düşük) sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli açıklanarak, çalışma grubunun özellikleri belirtilmiştir. Verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bilgilere yer vermiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tekil tarama modeli kullanılmıştır. Değişkenlerin, tek tek, tür ya da miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacı ile yapılan araştırma modellerine, tekil tarama modelleri denir (Karasar, 2006, s.79). Okul öncesi öğretmenlerinin ve okul öncesi dönemdeki çocuk velilerinin görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı betimsel bir çalışmadır. Betimsel yöntem, olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalarda kullanılan grupla ilgili, genişliğine bir çalışma olarak nitelendirilmektedir (Kaptan, 1998, s.59).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Burdur ilinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu 52 çocuk, bu çocukların anne ve babaları (toplam 156 kişi) ile, bu kurumlarda çalışan 20 okul öncesi eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

	Yaş	Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Çocuk	5-6	27	25	52
Ebeveyn	(20-25)	6	0	6
	(26-30)	14	10	24
	(31-35)	15	17	32
	(36-40)	14	12	26
	(41-45)	3	10	13
	(46+)	0	3	3
	Total	52	52	156
	Eğitim Düzeyi	(f)		(%)
	İlkokul/İlköğretim	42		41,0
	Lise	29		27,6
Üniversite	33		31,4	
Total	104		100,0	
Öğretmen	Yaş	Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
	(20-25)	4	1	5
	(26-30)	2	0	2
	(31-35)	4	0	4
	(36-40)	7	0	7
	(41-45)	2	0	2
	Toplam	19	1	20

Çalışma grubundaki bireylerin 52'si anne, 52'si baba ve 52'si de okul öncesi dönem çocuğudur. Çocukların 25'i erkek, 27'si ise kızdır. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu ise 31-40 yaş aralığındadır. Öğretmenlerin, 1'i erkek 19'u kadındır ve büyük çoğunluğu 36-40 yaş aralığındadır. Çalışma grubunda yer alan çocukların tamamı anasınıfı/anaokulu öğrencisi, öğretmenlerin tamamı üniversite mezunudur. Çalışmaya katılmak için 20 farklı okul öncesi eğitim sınıfından 52 anne gönüllü olmuştur.

Ebeveynlerin %41,0'ı (42 kişi) ilköğretim mezunu, %27,6'sı (29 kişi) lise mezunu ve %31,4'ü (33 kişi) de üniversite mezunudur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, nitel veriler için görüşme formları kullanılmıştır. Nitel veriler için kullanılan görüşme formlarında kişisel bilgilerin yanı sıra okul öncesi dönem çocuğunun televizyonda yayınlanan çeşitli programlardan nasıl etkilendiğine ilişkin sorular yer almıştır. Örn: “ Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun beslenme alışkanlıklarını nasıl etkiler? Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun sosyal davranışlarını nasıl etkiler?” Görüşme formları alan uzmanları tarafından incelenmiş ve kullanım amacına uygun olduğu görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenen görüşme formlarındaki sorular ebeveyn ve öğretmenlere yöneltilmiş ve sorulara ilişkin görüşlerini yazarak belirtmeleri istenmiştir. Araştırmanın nicel verileri için ise kayıt formları kullanılmıştır. Nicel veriler için kullanılmak üzere araştırmacı tarafından kayıt formları hazırlanmıştır. Kayıt formları da uzman görüşleri alınarak düzenlenmiştir. Kayıt formlarında kişisel bilgiler ve program türlerine göre günlük televizyon izleme sürelerini kaydedileceği sütunlar bulunmaktadır. Kayıt formu Ek-1'de, görüşme formu (anne) Ek-2'de, görüşme formu (öğretmen) Ek- 3'te verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın nitel verileri araştırmacı tarafından yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Nicel verilerin toplanmasında ise annelerden yararlanılmıştır. Annelere, kendileri, eşleri ve çocuklarının televizyon izleme sürelerini kaydedebilecekleri kayıt formları tanıtılmış ve bilgilerin formlara nasıl işleneceği açıklanmıştır. Bu görüşmelerde, araştırmanın amacı açıklanmış, kayıtların tutulmasındaki objektifliğin önemi vurgulanmıştır. Annelerle yapılan görüşmelerde kayıt formlarına ideal olanın değil gerçek olan izleme sürelerinin yazılmasının ve günlük televizyon izleme alışkanlıklarını değiştirilmeden devam ettirilmesinin önemli olduğu hatırlatılmıştır. Aileler bir hafta boyuca izledikleri programların genel kategorilerini ve izleme sürelerini kaydetmişlerdir.

3.5. Verilerin analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS 17 programı kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi yapılmış, temel kod ve temalar sayısallaştırılarak sunulmuş ve doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Görüşme formlarında öğretmenler için “Ö”, ebeveynler için “E” harfi ve rakam kullanılarak adlandırma yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular, araştırma sorularına göre düzenlenerek verilmiştir.

Nicel Bulgular

Alt Problem 1. Okul öncesi dönem ailelerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nasıldır? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak okulöncesi dönem ailelerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine ilişkin dağılımları belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul öncesi dönem ailelerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı

Program	n	f	En az süre (dk)	En çok süre (dk)	Ortalama (dk)
Toplam	156	156	80	4680	1135
Haber	156	111	5	1327	239
Dizi	156	131	20	1220	324
Sinema	156	86	10	1180	261
Çizgi Film	156	83	10	2100	418
Spor	156	44	10	900	187
Magazin	156	42	10	870	133
Gündüz Kuşağı	156	45	15	840	238
Yarışma	156	78	10	630	146
Belgesel	156	87	10	840	112
Diğer	156	32	10	780	173

Okul öncesi dönem ailelerinin haftalık toplam televizyon izleme sürelerine bakıldığında en az televizyon izleyen bireyin haftada 80 dakika (1 saat 20 dk), en çok televizyon izleyen bireyin ise 4680 dakika (78 saat) televizyon izlediği tabloda görülmektedir. Okul öncesi dönem ailelerinde, bir bireyin haftada ortalama 1345 dakika yani yaklaşık 23 saat televizyon izlediği tablodan anlaşılmaktadır. Program kategorilerine göre televizyon izleme oranlarına bakıldığında en çok izlenen programın ortalama 418 dakika ile çizgi filmler olduğu, en az izlenen programın ise ortalama 133 dakika ile magazin, 112 dakika ile belgesel programları olduğu görülmektedir. En çok izlenen programın çizgi filmler olması, ailelerin çocukları ile birlikte çocuklarının istediği programı izlemelerinden kaynaklanabilir.

Öztürk ve Karayağız (2007)'in yaptığı araştırmada ebeveynlerin %97,8'i çocukları ile birlikte televizyon izlediklerini belirtmiştir. Yalçın ve arkadaşları (2002)'nin çalışmasında da ailelerin %42,7'sinin çocuğu ile birlikte televizyon izlediği bulgusu elde edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen "en çok izlenen programın çizgi filmler olduğu" bulgusu Öztürk ve Karayağız (2007), Yalçın ve arkadaşları (2002)'nin bulgularını desteklemektedir.

Alt Problem 1.1. Okul öncesi dönem annelerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nasıldır? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak okulöncesi dönem annelerinin haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine ilişkin dağılımları belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Okul öncesi dönem annelerinin bir haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı

Program	f	En az süre (dk)	En çok süre (dk)	Ortalama (dk)
Toplam	52	110	3756	1235
Haber	44	10	740	236
Dizi	51	30	1020	386
Sinema	31	10	960	277
Çizgi Film	19	20	1680	248
Spor	4	30	50	38
Magazin	26	10	870	145
Gündüz Kuşağı	31	16	840	267
Yarışma	31	15	630	163
Belgesel	27	10	619	88
Diğer	8	100	380	179

Annelerin bir haftalık televizyon izleme istatistiklerine bakıldığında ortalama 1235 dk yani yaklaşık 21 saat televizyon izledikleri görülmektedir. En çok televizyon izleyen anne, haftada 63 saatini televizyon karşısında geçirmektedir. En az televizyon izleyen bir anne ise haftada yaklaşık 2 saatini televizyona ayırmaktadır. Annelerin televizyonda en çok izledikleri programın başında haftada ortalama 6,4 saat ile (386 dakika) dizi filmler gelmektedir. İkinci sırada ise sinema filmleri yer almaktadır (277 dakika). Annelerin en az izledikleri programlar ise ortalama 38 dakika ile spor programlarıdır.

Belviranlı ve arkadaşları (2008)'nin çalışmasında 253 anne ile görüşülmüş, annelerin hafta içi televizyon izleme sürelerinin ortalaması 3,2+/-2,1 saat; hafta sonu televizyon izleme sürelerinin ortalaması 3.0+/-2,4 saat; ortalama televizyon izleme süreleri ise 3,1+/-2,0 saat olarak tespit edilmiştir. Belviranlı ve arkadaşlarının, annelerin günde ortalama 3 saat televizyon izledikleri bulgusu ile bu araştırmada elde edilen annelerin haftada ortalama 21 saat televizyon izledikleri bulgusu paralellik göstermektedir.

Alt Problem 1.2. Okul öncesi dönem babalarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nasıldır? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak okul öncesi dönem babalarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine ilişkin dağılımları belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okul öncesi dönem babalarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı

Program	f	En az süre (dk)	En çok süre (dk)	Ortalama (dk)
Toplam	52	150	4680	1327
Haber	47	60	1327	307
Dizi	41	20	1220	333
Sinema	35	10	1180	303
Çizgi Film	13	10	1080	234
Spor	33	10	900	225
Magazin	12	10	420	135
Gündüz kuşağı	8	35	660	201
Yarışma	25	10	428	159
Belgesel	37	30	840	145
Diğer	15	50	780	185

Babaların haftalık televizyon izleme istatistiklerine bakıldığında ortalama 22 saat (1327 dakika) televizyon izledikleri görülmektedir. En çok televizyon izleyen baba, haftada 78 saatini televizyon karşısında geçirmektedir. En az televizyon izleyen baba ise haftada 5 saatini televizyona ayırmaktadır. Babalar televizyonda sırasıyla en çok dizi filmleri (333 dakika), haber programlarını (307 dakika) ve sinema filmlerini (303 dakika) izlemektedirler. Babaların en az izlediği programlar ise 135 dakika ile magazin programlarıdır.

Babaların televizyon izleme süreleri ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır.

Alt Problem 1.3. Okul öncesi dönem çocuklarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı nasıldır? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak okulöncesi dönem çocuklarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine ilişkin dağılımları belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okul öncesi dönem çocuklarının haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı

Program	f	En az süre (dk)	En çok süre (dk)	Ortalama (dk)
<i>Toplam</i>	52	80	2850	<u>930</u>
Haber	20	5	254	87
Dizi	39	30	840	234
Sinema	20	30	400	165
Çizgi Film	51	30	2100	<u>528</u>
Spor	7	12	360	91
Magazin	4	15	90	54
Gündüz Kuşağı	6	15	240	139
Yarışma	22	10	340	107
Belgesel	23	15	364	87
Diğer	9	10	420	148

Okul öncesi dönem çocuklarının haftalık televizyon izleme sürelerine bakıldığında çocukların ortalama 930 dk (yaklaşık 15,5 saat) televizyon izledikleri Tablo 5'te görülmektedir. Bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımında ise, çocuklar haftalık ortalama 528 dk (8,8 saat) ile ilk sırada çizgi filmleri, ikinci sırada haftalık ortalama 234 dk (yaklaşık 4 saat) ile dizi filmleri, en az ise haftalık ortalama 54 dk ile magazin programlarını izlemektedirler.

Belviranlı ve arkadaşları (2008)'nin çalışmasında, annesi günde iki saatten fazla televizyon izleyen çocukların televizyon izleme yüzdelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocukların en çok izlediği programlardan olan dizi filmleri, annelerin en çok izlediği program olması, çocukların anneleri ile birlikte televizyon izlediğinin bir göstergesi olabilir.

Arslan ve arkadaşları (2006)'nın yaptığı çalışmada çocukların haftada 24,4 saat televizyon izlediği, Strasburger ve Donnerstein (1999)'in çalışmasında çocukların haftada ortalama 16–17 saat televizyon izlediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen çocukların haftada yaklaşık 15,5 saat televizyon izlediği bulgusu Arslan ve arkadaşları (2006) ile Strasburger ve Donnerstein (1999)'nın bulgularını desteklemektedir. Amerikan Pediatri Akademisi'ne göre bir çocuğun haftada en fazla 14 saat televizyon izlemesi gerekmektedir (Healy, 2004). Bu çalışmadaki oran Amerikan Pediatri Akademisi'nin çocuklar için belirlediği oranın üstündedir.

Cesur ve Paker (2007)'in çalışmasında, çocukların televizyonda en çok neyi seyretmekten hoşlandığına verdikleri cevaplar, ilk tercihlerinin çoğunlukla "çizgi film" olduğunu göstermektedir. İkinci sırada dizi filmler daha sonra sırasıyla, film, belgesel ve çocuk programı yer almaktadır. Bu araştırmada elde edilen çocukların en çok çizgi filmleri, ikinci sırada ise dizi filmleri izlediği bulgusu Cesur ve Paker (2007)'in bulgularını desteklemektedir.

Alt Problem 1.4. Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine ve program kategorilerine göre haftalık televizyon izleme süreleri nasıldır? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine ve program kategorilerine göre haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine ilişkin dağılımları belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine ve program kategorilerine göre haftalık televizyon izleme süreleri

Cinsiyet	f	En az süre(dk)	En çok süre(dk)	Ortalama(dk)
Kız	27	80 dk (1,20 saat)	2850 dk (47,5 saat)	1005 dk (17 saat)
Erkek	25	310 dk (5 saat)	1875 dk (31 saat)	850 dk (14 saat)
Program		<u>Haftalık Ortalama Süreler (Dakika)</u>		
		Kız		Erkek
Haber		110		72
Dizi		300		171
Sinema		176		156
Çizgi Film		540		513
Spor		36		46
Magazin		75		33
Gündüz Kuşığı		149		119
Yarışma		118		91
Belgesel		100		73
Diğer		115		115

Kız çocukların (17 saat) erkek çocuklara göre (14 saat) daha fazla televizyon izledikleri Tablo 5'te görülmektedir. Kız ve erkek çocukların en çok izledikleri programların başında çizgi filmlerin olduğu, dizi filmlerin de izlenme oranı açısından ikinci sırada yer aldığı ve kız çocuklarının dizi filmleri erkek çocuklara göre önemli oranda daha fazla izlediği tablodan anlaşılmaktadır. Çocuklar en az magazin programlarıyla spor programlarını izlemektedirler. Kız çocuklarının dizi filmleri erkek çocuklara oranla daha fazla izleme durumuna, anneleri ile daha çok zaman geçirmeleri ve onları model alıyor olmaları neden olabilir.

Dennison, Russo, Burdick, Jenkins (2004) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi yaş grubundaki kız çocuklarının haftada 12.5, erkek çocukların ise 13.5 saat televizyon izlediklerini bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen kız çocuklarının 17 saat, erkek çocuklarının 14 saat televizyon izlediği bulgusu, Dennison ve arkadaşlarının (2004) çalışma bulgularından daha fazladır. Yıldırım (2008) tarafından yürütülen çalışmada çocukların televizyonda en çok çizgi film izlediği bulgusu elde edilmiştir. Cihangir ve Demir (2003) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda çocukların %90,6'sının çoğunlukla çizgi film izlediği saptanmıştır. Cesur ve Paker (2007)'in yaptığı çalışmada, çocukların televizyonda en çok neyi seyretmekten hoşlandıkları sorusuna verilen cevaplarda, çizgi filmlerin %41,6 ile ilk sırada yer aldığı, ikinci sırada %20,6 ile dizi filmlerin geldiği görülmektedir. Erkekler kızlara göre daha fazla çizgi film izlerken, kızlar erkeklere göre daha fazla dizi seyretmektedirler. Bu çalışmada elde edilen çocukların en çok çizgi film izledikleri bulgusu, Cihangir ve Demir (2003) ile Cesur ve Paker (2007)'in bulgularını desteklemektedir.

Dizi filmlerin çocukların tercihlerinde ikinci sırada yer alması çocukların akşam saatlerinde ebeveynleri ile birlikte televizyon izlemelerine, bu durum da ebeveynlerin, çocuklarının televizyon izleme saatlerini ve izledikleri programları denetlemelerine bağlı olabilir. Nitekim Cesur ve Paker (2007)'in çalışması çocukların çoğunlukla büyüklerin izlediği programları izlediğini göstermektedir.

Nitel Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde ebeveyn ve öğretmenlerden, görüşme formları kullanılarak elde edilen nitel verilere ilişkin bulgular, araştırma sorularına göre düzenlenerek verilmiştir.

Alt Problem 2. Televizyon programlarının çocukları nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak ebeveyn ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.Okul öncesi dönem çocuklarının televizyon programlarından etkilenmelerine ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşleri

Programlar	Etkilenmiyor		Çok az etkileniyor		Etkileniyor		Çok fazla etkileniyor		Boş	
	E	Ö	E	Ö	E	Ö	E	Ö	E	Ö
Çizgi filmler	6	-	9	4	15	6	19	10	3	-
Dizi filmler	8	-	11	3	16	8	15	9	2	-
Dizi tanıtımları	32	8	7	2	5	6	3	4	4	-
Reklamlar	5	-	9	2	21	7	14	11	3	-
Haberler	10	3	16	8	11	4	13	5	2	-
Magazin prog.	34	10	7	6	4	2	2	2	5	-
Belgeseller	18	11	17	5	9	1	2	3	6	-
Spor prog.	28	10	9	7	8	3	2	-	5	-
Çocuk prog.	12	2	5	6	20	3	12	9	3	-

Okul öncesi dönem çocuklarının televizyon programlarından etkilenmelerine ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerinin yer aldığı tabloda dikkat çeken programlar, çizgi filmler, dizi filmler, reklamlar ve çocuk programlarıdır. 52 ebeveynin büyük bir çoğunluğu (43 kişi) çocuklarının az ya da çok çizgi filmlerden etkilendiği görüşündedir. 6 ebeveyn ise çocuklarının etkilenmediğini belirtmiştir. Öğretmenlerin tamamı öğrencilerinin çizgi filmlerden etkilendiği görüşündedir. 52 ebeveynin 42’si çocuğunun dizi filmlerden etkilendiğini, 8 ebeveyn ise etkilenmediğini belirtmiştir. Öğretmenlerin tamamı öğrencilerinin çizgi filmlerden etkilendiğini belirtmiştir.

44 ebeveyn çocuğunun reklamlardan etkilendiğini, 5 ebeveyn ise etkilenmediğini belirtmiştir. Öğretmenlerin tamamı öğrencilerinin reklamlardan etkilendiği görüşündedir. 52 ebeveynin 37’si çocuklarının çocuk programlarından etkilendiğini belirtmiştir. 12 ebeveyn ise çocuklarının çocuk programlarından etkilenmediği görüşündedir. 20 öğretmenin 18’i öğrencilerinin çocuk programlarından etkilendiğini, 2 öğretmen ise etkilenmediğini belirtmiştir.

Yıldırım (2008) tarafından yürütülen çalışmada, görüşme yapılan ebeveynlerden 19'u erkek çocukların kız çocuklara göre televizyondan daha fazla etkilendiği, 7 ebeveyn ise her ikisinin de etkilendiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu çalışmada görüşme yapılan ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocuklarının televizyon programlarından etkilendiği görüşünü belirtmiştir. Bu araştırmanın bulguları Yıldırım (2008)'in bulgularını desteklemektedir.

Alt Problem 2.1. Anne ve öğretmen görüşlerine göre, televizyon programları okul öncesi dönem çocuklarının beslenme davranışlarını etkilemekte midir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak görüşme formlarında elde edilen veriler sayısallaştırılarak Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Televizyon programlarının çocukların beslenme davranışlarına etkisine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri

BESLENME		f
EBEVEYN	Televizyonda gördüklerini yemek istiyor	19
	Hazır yiyeceklere ilgi duyuyor	11
	Televizyon izlerken yemek yemek istemiyor	8
	Televizyon karşısında daha iyi yemek yiyor	5
	Televizyon izlerken yemek yemeği unutuyor	3
	Çizgi film kahramanları yemek yediği zaman yemeğini yiyor	2
	Reklamlar sayesinde yemediği yiyecekleri tüketmeye başladı	2
	Abur cubur şeklinde tabir edilen yiyeceklerden istiyor	1
	Olumsuz etkiliyor	1
	TOPLAM	52
ÖĞRETMEN	Televizyondaki programlarda gördükleri zararlı yiyecek ve içeceklerden istiyorlar	9
	Yararlı programlar veya sevdikleri bir karakter sayesinde sevmedikleri yiyecekleri yiyebiliyorlar	6
	Özellikle reklamlar beslenme alışkanlıklarını olumsuz etkiliyor ve çocuklar reklamlarda tanıtımı yapılan ürünleri zevkle tüketiyorlar	4
	TOPLAM	20

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının beslenme davranışlarını etkilemelerine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinin yer aldığı Tablo 8'e bakıldığında 52 ebeveynin 19'u çocuğunun televizyonda gördüklerini yemek istediğini, 11'i hazır yiyeceklere ilgi duyduğunu, 8'i televizyon izlerken yemek yemek istemediğini, 5'i ise televizyon karşısında daha iyi yemek yediğini belirttiği görülmektedir. 20 öğretmenin 9'u öğrencilerinin televizyon programlarında gördükleri zararlı yiyecek ve içeceklerden istediğini, 6'sı sevdikleri bir televizyon karakteri sayesinde sevmedikleri yiyecekleri yiyebildiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynler ve öğretmenler çocukların bazı programlar ve çizgi film karakterleri kanalıyla sevmedikleri yiyecekleri tüketmeye başladıkları konusunda ortak görüş belirtmişlerdir.

Asena (2009)'nın yaptığı araştırmada çocukların tamamına yakını, belirli aralıklarla hazır yiyeceklerle beslenmektedir. Çocukların en çok dikkatini çeken reklamlar arasında hazır yiyecek reklamları da yer almaktadır. Anneler gıda reklamları sayesinde çocuklarının sağlıksız gıdalara maruz kaldığını ve çocukların tamamının, gıda reklamında gördükleri her ürünü kendilerinden talep ettiğini ifade etmişlerdir. Az sayıda anne, çocuklarının televizyonda yayınlanan gıda reklamları sayesinde yoğurt, meyve suyu, süt ve süt ürünleri ve mısır gevreği gibi besinleri tanıyıp ve bu ürünlerin reklamlarından etkilenerek tükettiklerini, dolayısıyla bu konuya olumlu yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada elde edilen çocukların hazır yiyeceklere ilgi duyduğu bulgusu, Asena (2009)'nın bulgularını desteklemektedir.

Çiftçili, Ünalın, Kalaça, Apaydın ve Uzuner (2003) 'in 'Çocukluk, Obezite ve Televizyon' isimli çalışmasında 7-9 yaşları arasında 219 ilköğretim öğrencisinin televizyon izleme alışkanlıkları incelenmiş ve günde 2 saatten fazla televizyon izleyen öğrencilerin günde 2 saat ve daha az televizyon izleyen öğrencilere göre daha kilolu oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Televizyon izlerken geçirilen sürenin diğer etkinliklere ayrılan süreyi kısaltması ve dolayısı ile enerji tüketimini azaltması bu duruma sebep olmaktadır.

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının beslenme davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar:

Ebeveyn ifadeleri:

“Reklamlarda gördüğü yemeklerin görünüşleri gibi istiyor. O anda reklamda ne gördüyse onlardan yemek istiyor.” (A3)

“Özellikle çizgi film kahramanları o bölümde yemek yiyip süt içiyorsa taklit ediyor. Onlar gibi olmak istiyor.” (A8)

“Çocuğum televizyon seyrederken heyecanlanıyor, televizyon bakarken yemek yemiyor.” (A15)

Öğretmen ifadeleri:

“Reklamlarda gördükleri yiyecek ve içecekleri daha çok severek tüketiyorlar.” (Ö2)

“Çocuklar için süt, yoğurt ya da peynir reklamları onları sevmeleri açısından olumlu örnekler teşkil ediyor. Ancak pizza, hamburger gibi hazır yiyecek reklamları onları bu tür beslenmelere karşı olumsuz etkiliyor.” (Ö3)

“İzledikleri yararlı programlar sayesinde sevmedikleri yiyeceği yiyebiliyorlar. Örneğin bir çizgi filmde sevdikleri bir karakter varsa ve o karakter çocuğun sevmediği yiyeceğin yararlı ve tadının güzel olduğunu söylüyorsa çocuk bu yiyeceği yemeğe başlayabilir. Aynı şekilde o karakter nelerin zararlı olduğunu söylüyorsa bunu dinleyen çocuklar oluyor.” (Ö5)

Alt Problem 2.2. Televizyon programlarının çocukların tüketim davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak görüşme formlarında elde edilen veriler sayısallaştırılarak Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Televizyon programlarının çocukların tüketim davranışlarına etkisine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri

	TÜKETİM	f
EBEVEYN	Televizyonda gördüklerini almak istiyor	22
	Reklamlarda gördüğü her ürünü istiyor	15
	Çizgi film karakterlerinin olduğu oyuncaklardan, kıyafetlerden istiyor	9
	Herhangi bir etkisi olmuyor	3
	Yeni çıkan her ürünü aldirmek için baskı yapıyor	2
	Markete, bakkala gitme isteği artıyor	1
	TOPLAM	52
ÖĞRETMEN	Televizyon programları özellikle de reklamlar çocukları aşırı tüketime yönlendiriyor	9
	Televizyonda gördükleri oyuncak ve kıyafetlerden aldırıyorlar	5
	Çizgi film karakterlerinin olduğu ürünleri alıyorlar	4
	Televizyonda gördükleri kıyafetleri beğeniyorlar fakat maddi durumları el vermediği için alamıyorlar	2
	TOPLAM	20

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketim davranışlarını etkilenmelerine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinin yer aldığı Tablo 9'da, ebeveynlerin 22'si çocuğunun televizyonda gördüğü ürünleri almak istediğini, 15'i reklamlarda gördüğü her ürünü istediğini, 9'u çizgi film karakterlerinin olduğu oyuncaklardan ve kıyafetlerden istediğini belirtmişlerdir. Televizyon programlarının çocuğun tüketim davranışları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını belirten anne sayısı ise 3'tür. 20 öğretmenin 14'ü televizyon programlarının özellikle de reklamların çocukları aşırı tüketime yönlendirdiği düşüncesindedir ve öğrencilerinin televizyonda gördüğü oyuncak ve kıyafetlerden aldıklarını belirtmişlerdir. Yine öğretmenlerin 4'ü öğrencilerinin çizgi film karakterlerinin olduğu ürünleri aldıklarını, 2 öğretmen ise öğrencilerinin maddi durumlarının iyi olmadığını bu nedenle istedikleri ürünleri alamadıklarını belirtmişlerdir.

Aşçı (2006)'nın yaptığı araştırmada, araştırmaya dâhil edilen çocukların %90,7'sinin, reklamlarda izledikleri çizgi ya da animasyon karakterlerin reklamının yapıldığı ürünleri satın aldığı ya da anne ve/veya babasına satın aldırıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Arslan (2010)'ın televizyon reklamlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketici davranışlarına etkileri çalışmasında, çocuğun reklamları izleme sıklığına göre çocuklarının üzerinde çizgi film/animasyon karakter olan ürünleri satın almak istemesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Veriler doğrultusunda reklam izleme sıklığı "az" olarak belirtilen çocukların, reklam izleme sıklığı "fazla" olarak belirtilen çocuklara göre üzerinde çizgi film/animasyon karakter olan ürünleri daha fazla satın almak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen çocukların televizyonda gördüğü ürünleri özellikle de çizgi film karakterleri ile ilgili olan ürünleri almak istediği bulgusu, Aşçı (2006) ile Arslan (2010)'ın bulgularını desteklemektedir.

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketim davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar:

Ebeveyn ifadeleri:

"Hepsinden almak istiyor. Kayu, Winx ürünlerinin hangi oyuncakları çıkarsa çıksın istiyor. Bakkalarda satılan çizgi kahramanlarının çıkartmalarından almak istiyor." (A12)

"Her gördüğünü istiyor. Onlara karşı bir ilgi oluşuyor. Abur cubur tabir edilen gıdalara yöneliyorlar." (A22)

Öğretmen ifadeleri:

"Çizgi film karakterlerinin olduğu malzemelere daha çok yöneliyorlar." (Ö4)

"Çoğu program çocuğu aşırı tüketmeye yönlendiriyor. Gereksiz oyuncak alımları, pahalı oyuncaklı çikolatalar vb. şeylere yöneliyorlar. Sadece birkaç tane yararlı, gerçekten çocuklar için olan programlar var." (Ö5)

Karaca ve diğerleri (2007), ebeveynlerin televizyon reklam içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkilerini algılamalarına yönelik çalışmalarında, çocuklarının istedikleri bir ürünün satın alınması için ısrar ettiklerini belirten ebeveynlerin oranının%31; çocuklarının istedikleri bir ürünün satın alınması için bazen ısrar ettiklerini belirten

ebeveynlerin oranının %50 olduğu saptamıştır. Bu araştırmadaki çocukların ailelerinden çizgi film karakterlerini içeren ürünleri talep ettiklerini belirten ebeveyn ifadeleri, Karaca ve diğerleri (2007)'nin bulgularını desteklemektedir.

Alt Problem 2.3. Televizyon programlarının çocukların sosyal davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak görüşme formlarında elde edilen veriler sayısallaştırılarak Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Televizyon programlarının çocukların sosyal davranışlarına etkisine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri

SOSYAL DAVRANIŞLAR		f	
EBEVEYN	İzlediği çizgi filmlerdeki karakterler gibi davranıyor	17	
	Televizyonda gördüklerini taklit ediyor	11	
	İzlediği programa göre olumlu ya da olumsuz olarak davranışları değişiyor	8	
	Olumsuz davranışları model alıyor	5	
	Olayları gerçekmiş gibi algılayıp korku ve şiddete kapılıyor	4	
	İçinde dövüş olan çizgi filmleri ya da vurdulu kırdılı filmleri izlediğinde onları taklit ediyor, kavga etme davranışı kazanıyor	4	
	Etkilemiyor	3	
	TOPLAM	52	
	ÖĞRETMEN	Genellikle şiddet içeren çizgi ve dizi filmlerdeki karakterleri taklit ediyorlar, onlar gibi konuşuyorlar, arkadaşları ile oyunlarında bunu gösteriyorlar ve sınıfta arkadaşlarına uygulamaya çalışıyorlar	12
		İzledikleri programlardaki yerine göre iyi veya kötü davranışları taklit ediyorlar	3
İzledikleri dizilerdeki karakterlerin rollerine bürünüyorlar, onlar gibi konuşup hareket ediyorlar ve serbest zaman etkinliklerinde canlandırmalarını yapıyorlar		3	
Olumsuz yönde etkiliyor		2	
TOPLAM		20	

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını etkilenmelerine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinin yer aldığı Tablo 10'da, 52

ebeveynin 17'si çocuğunun izlediği çizgi filmlerdeki karakterler gibi davrandığını, 11'i televizyonda gördüklerini taklit ettiğini, 8'i izlediği programa göre davranışlarının olumlu ya da olumsuz yönde değiştiğini, 5'i olumsuz davranışları model aldığı, 4'ü televizyon programlarındaki olayları gerçekmiş gibi algıladığını ve bu nedenle korku ve şiddete kapıldığını, şiddet içerikli programları izlediğinde olanları taklit ettiğini ve kavga etme davranışı kazandığını belirtmiştir. 20 öğretmenin 12'si ebeveynlerle ortak bir görüş bildirmiş ve öğrencilerinin genellikle şiddet içeren çizgi ve dizi filmlerdeki karakterleri taklit ettiğini, onlar gibi konuştuğunu, arkadaşları ile oyunlarında bunu gösterdiğini ve sınıfta arkadaşlarına uygulamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Yıldırım (2008) tarafından yürütülen 'Televizyondaki Şiddet Sahnelerinin Çocukların Saldırgan Davranışları Üzerindeki Etkisi' isimli gönüllü 30 ebeveynin görüşlerinin alındığı çalışmada, 19 ebeveyn çocuğunun televizyondaki şiddet sahnelerinden etkilenerek yaptığı davranışlarının olduğuna ilişkin görüş belirtmiştir. Reglin (1996), tarafından gerçekleştirilen 41 eğitimcinin katıldığı araştırma sonucunda eğitimcilerin %87.8'i televizyondaki şiddet sahnelerinin okul ortamında ilkokula giden çocukların saldırgan davranışlar göstermesinde belirgin rol aldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen çocukların şiddet içeren çizgi ve dizi filmlerdeki karakterleri taklit ettiği bulgusu, Yıldırım (2008) ile Reglin (1996)'in bulgularını desteklemektedir.

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar:

Ebeveyn İfadeleri:

"Olumsuz şekilde etkileniyor. Özellikle dövüş olan çizgi filmleri ya da vurdulu-kırdılı programlar izlediği için onları taklit ediyor." (A3)

"Kız çocuğu olmasına rağmen Bakugan ve Ben 10'deki dövüş sahnelerini taklit ediyor. Kendisinin ve kardeşinin adını Molly ve Nanet şeklinde söylüyor." (A8)

"Winx clup çizgi filmi izlediğinde onlar gibi sihirli peri olmak istiyor. Haberlerden ise kaza olaylarından ve kaçırılma olaylarından etkileniyor, korkuyor. Cailou'yu izlediğinde onun hareketlerini, davranışlarını kendi uygulamaya çalışıyor. Magazin programlarında onlar gibi manken ve zayıf olmak istiyor." (A28)

Öğretmen İfadeleri:

“Özellikle şiddet içerikli çizgi filmler doğrudan gözlenebilir şekilde olumsuz etkiliyor. Model alarak onun sahip olduğu özelliklere (doğaüstü) sahip olmak istiyorlar. Çocuklarda hırçınlık-saldırganlık davranışları görülüyor.” (Ö3)

“İzledikleri programlardaki kahramanı ya da karakteri taklit ettikleri oluyor. Onlar gibi konuşup hareket ediyorlar.” (Ö9)

“Vurmali, kırmalı dizilerden etkileniyorlar. Sınıfta arkadaşlarına uygulamaya çalışıyorlar. Örneğin arka sokaklar dizisi.” (Ö11)

Alt Problem 2.4. Televizyon programlarının çocukların iletişim becerilerini nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri nelerdir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak görüşme formlarında elde edilen veriler sayısallaştırılarak Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Televizyon programlarının çocukların iletişim becerilerine etkisine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri

İLETİŞİM BECERİLERİ		f	
EBEVEYN	Konuşma becerilerini geliştiriyor ve yeni kelimeler öğreniyor	12	
	Hoş olmayan kaba sözleri öğrenip bunları kullanıyor	10	
	Televizyon izlerken konuşması değişiyor, dizi ve çizgi film karakteri gibi konuşuyor	9	
	İzlediği yararlı, eğitici programlardan güzel kelimeler ve şarkılar öğreniyor	7	
	Kelime hazinesini daraltıyor ve konuşma becerisini yavaşlatıyor	6	
	Etkilemiyor	4	
	Konuşurken ses tonunu yükseltiyor, bazen bağıırıyor	3	
	TOPLAM	52	
	ÖĞRETMEN	Dizilerdeki ve çizgi filmlerdeki gördükleri karakterlerin konuşmalarını taklit ediyorlar, değişik sesler çıkartıyorlar ve sınıfta birbirlerine o karakterler şeklinde hitap ediyorlar	9
		İzledikleri programlardan kaba sözleri öğreniyorlar	5
Yararlı programlar sayesinde güzel ve hoş kelimeleri öğrendikleri oluyor		3	
Bazı diziler çocukların Türkçe'yi yanlış kullanmalarına sebep oluyor		2	
TOPLAM		20	

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının iletişim becerilerini etkilenmelerine ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerinin yer aldığı Tablo 13'te, 52 ebeveynin 12'si televizyon programlarının çocuğunun konuşma becerilerini geliştirdiğini, 10'u kaba sözleri öğrenip bunları kullandığını, 9'u televizyon izlerken konuşmasının değiştiğini, dizi ve çizgi film karakterleri gibi konuştuğunu, 7'si izlediği yararlı, eğitici programlardan güzel kelimeler ve şarkılar öğrendiğini, 6'sı kelime hazinesini daralttığını ve konuşma becerisini yavaşlattığını, 4'ü herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. 20 öğretmenin 9'u öğrencilerinin dizilerdeki ve çizgi filmlerdeki gördükleri karakterlerin konuşmalarını taklit ettiğini, değişik sesler çıkarttığını ve sınıfta birbirlerine o karakterler şeklinde hitap ettiğini, 5'i izledikleri programlardan kaba sözleri öğrendiklerini, 3'ü yararlı programlar sayesinde güzel ve hoş kelimeleri öğrenebildiklerini, 2'si bazı dizilerin çocukların Türkçe'yi yanlış kullanmalarına sebep olduğunu belirtmiştir.

Serhatlioğlu (2006)'nun öğretmen ve veli görüşlerinin alındığı çalışmasında, veliler televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının dil gelişimine 'kısmen' ya da 'az' düzeyde de olsa etkisinin olduğu ve çocukların arkadaşları ve çevresiyle kurduğu diyalogları sürdürebilmesinde televizyon programlarının etkili olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Velilerin çoğunluğu, çocuklarının televizyon programlarında duyduğu argo sözcükleri kullanmadığını, %14'ü ise argo sözcüklerin çocukları tarafından kullanıldığını söylemiştir. Öğretmenler de, veliler gibi televizyon programlarının çocukların dil gelişiminin iletişim kurma boyutunda olumlu etkisi olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, hemen hemen hepsi çocukların televizyon programlarında duyduğu bozuk cümle yapılarından etkilendiğini düşünmektedir.

Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının iletişim becerilerini nasıl etkilediğine ilişkin anne ve öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar:

Ebeveyn İfadeleri:

"Konuşmasını olumlu etkiliyor. Şarkı söylemeyi çizgi film müzikleriyle beraber çok seviyor." (A8)

"Bazı bilmediği kelimeler, cümleler öğreniyor fakat sakıncalı olanlar da olabiliyor."(A26)

"İzlediği program çocuğumuzun konuşma becerisini yavaşlatıyor." (A35)

"Konuşma becerisini bazen geliştiriyor. Televizyonda izlediği bazı çizgi film karakterlerini taklit etmeye çalışıyor." (A37)

Öğretmen İfadeleri:

"Bazı çizgi filmler olumlu yönde etkiliyor fakat bazı diziler de Türkçeyi yanlış kullanmalarına ve Türkçe karşılığı olduğu halde kelimeleri yabancı kelime olarak telaffuz etmelerine sebep oluyor." (Ö1)

“Özellikle çok çizgi film izleyen çocuklarda kaba sözler, cümleler çok sık kuruluyor.”
(Ö3)

“Bazen kaba konuşmalar sergiliyorlar. Şiddet unsuru olan filmler, çizgi filmler, reklamlar hem konuşma hem de davranışları üzerinde olumsuz etkiler yaratabiliyor.”
(Ö10)

“Çoğu öğrencimin tercih etmiş olduğu programların öğrencilerimin sözcük dağarcığını olumlu etkilediğini görüyorum. Fakat bu yine tercih edilen programa bağlı. Öğrencilerim genelde çocuk programları ve doğa konulu belgeselleri tercih ettikleri için bu konuda kendi öğrencilerim adına onlara olumlu katkılar sağladığını düşünüyorum.” (Ö14)

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara bağlı olarak ulaşılan sonuçlar ve önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Bu araştırmanın bulgularına göre:

1. Okul öncesi dönem ailelerinde bireylerin haftalık 1 saat ile 78 saat arasında televizyon izlediği, ortalama televizyon izleme süresinin fert başına 23 saat olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En çok izlenen programın çizgi filmler olduğu, en az izlenen programın ise magazin ve belgesel programları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Annelerin yaklaşık 21 saat televizyon izledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin televizyonda en çok izledikleri programların başında dizi filmler, ikinci sırada ise sinema filmleri yer almaktadır. Annelerin en az spor programlarını izlediği sonucuna ulaşılmıştır.
3. Babaların 22 saat televizyon izledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Babalar televizyonda sırasıyla en çok dizi filmleri, haber programlarını ve sinema filmlerini izlemektedirler. Babaların en az magazin programlarını izlediği sonucuna ulaşılmıştır.
4. Okul öncesi dönem çocukları yaklaşık 15,5 saat televizyon izlemektedirler. Çocukların ilk sırada çizgi filmleri, ikinci sırada dizi filmleri, en az magazin programlarını izledikleri sonucuna ulaşılmıştır.
5. Kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla televizyon izlediği, kız ve erkek çocukların en çok çizgi filmleri ve dizi filmleri, en az magazin programlarıyla spor programlarını izlediği sonucuna ulaşılmıştır.
6. Görüşmeye katılan annelerin büyük çoğunluğu ve öğretmenlerin tamamına yakını çocukların çizgi filmler, dizi filmler, reklamlar ve çocuk programlarından etkilendiği, dizi tanıtımları, haberler, magazin programları, belgeseller ve spor programlarından ise etkilenmediği yönünde görüş belirtmişlerdir.
7. Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının beslenme davranışlarını etkilemelerine ilişkin görüş belirten annelerin büyük çoğunluğu çocuğunun televizyonda gördüklerini yemek istediğini, hazır yiyeceklere ilgi duyduğunu, televizyon izlerken yemek yemek istemediğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler ise öğrencilerinin televizyon programlarında gördükleri zararlı yiyecek ve içeceklerden istediğini, sevdikleri bir televizyon karakteri sayesinde sevmedikleri yiyecekleri yiyebildiklerini belirtmişlerdir. Anneler ve öğretmenler çocukların bazı programlar ve çizgi film karakterleri kanalıyla sevmedikleri yiyecekleri tüketmeye başladıkları konusunda ortak görüş belirtmişlerdir.

8. Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketim davranışlarını etkilenmelerine ilişkin görüş belirten annelerin büyük çoğunluğu çocuğunun televizyonda gördüğü ürünleri almak istediğini, reklamlarda gördüğü her ürünü istediğini, çizgi film karakterlerinin olduğu oyunculardan ve kıyafetlerden istediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu televizyon programlarının özellikle de reklamların çocukları aşırı tüketime yönlendirdiği düşüncesindedir ve öğrencilerinin televizyonda gördüğü oyuncak ve kıyafetlerden aldıklarını belirtmişlerdir.
9. Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını etkilenmelerine ilişkin görüş belirten annelerin çoğunluğu çocuğunun izlediği çizgi filmlerdeki karakterler gibi davrandığını, televizyonda gördüklerini taklit ettiğini belirtmiştir. Öğretmenler annelerle ortak bir görüş bildirmiş ve öğrencilerinin genellikle şiddet içeren çizgi ve dizi filmlerdeki karakterleri taklit ettiğini, onlar gibi konuştuğunu, arkadaşları ile oyunlarında bunu gösterdiğini ve sınıfta arkadaşlarına uygulamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.
10. Televizyon programlarının okul öncesi dönem çocuklarının iletişim becerilerini etkilenmelerine ilişkin görüş belirten annelerin bir kısmı televizyon programlarının çocuğunun konuşma becerilerini geliştirdiği, izlediği yararlı, eğitici programlardan güzel kelimeler ve şarkılar öğrendiği yönünde olumlu görüş bildirmiştir. Annelerin diğer kısmı ise çocuklarının kaba kelimeleri öğrenip bunları kullandığı, televizyon izlerken konuşmasının değiştiği, dizi ve çizgi film karakterleri gibi konuştuğu, kelime hazinesinin daraldığı ve konuşma becerisinin yavaşladığı yönünde görüş belirtmiştir. Öğretmenler ise öğrencilerinin dizilerdeki ve çizgi filmlerdeki gördükleri karakterlerin konuşmalarını taklit ettiğini, değişik sesler çıkarttığını ve sınıfta birbirlerine o karakterler şeklinde hitap ettiğini, izledikleri programlardan kaba kelimeleri öğrendiklerini, yararlı programlar sayesinde güzel ve hoş kelimeleri öğrenebildiklerini, bazı dizilerin çocukların Türkçe'yi yanlış kullanmalarına sebep olduğunu belirtmiştir.

Öneriler

Araştırma bulgularına dayanarak;

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler;

Bu araştırmada sadece Burdur ilindeki anne ve öğretmenlerle çalışılmıştır. Gelecekte bu konuya yönelik benzer araştırmalar, çalışma grubu genişletilerek daha geniş bir sürede Türkiye'nin farklı bölgelerindeki anne ve öğretmenlerle, baba görüşleri ile de desteklenerek yürütülebilir. Babaların haftalık televizyon izleme süreleri ve bu sürelerin program kategorilerine göre dağılımı ile ilgili benzer çalışmalar yapılabilir.

Eğitim Programlarına Yönelik Öneriler;

Ortalama sürelerin çok üzerinde (78 saat) süreler boyunca televizyonun karşısında hareketsiz kalan bireylerin de olması, uzun süre hareketsiz kalmaktan kaynaklanan sağlık sorunlarının yaşanabileceğini göstermektedir. Ayrıca uzun süre televizyon izlenmesi aile içi iletişimi ve paylaşılan aile saatlerinin kalitesini de olumsuz etkileyebilir.

Kontrolsüz televizyon izleme alışkanlığı ile bilinçsizce ve rastgele seçilmiş yanlış modeller, çocukların kişilik gelişimlerinin sağlıklı olmayan temeller üzerinde şekillenmesine neden olabilmektedir. Bu durum göz önüne alınacak olursa öncelikle ebeveynlerin ve öğretmenlerin televizyonu bilinçli kullanabilecek, çocukları denetleyebilecek bir eğitime sahip olmaları gereklidir. Çocukların televizyon izleme durumlarını, ebeveynlerin ve öğretmenlerin bu konudaki bilgi, tutum ve uygulamalarını saptayarak, ebeveynlere ve öğretmenlere medya okuryazarlığı eğitimi ile etkili bilgi ve danışmanlık sağlamak yararlı bir uygulama olabilir.

Ebeveynlere ve öğretmenlere verilecek medya okuryazarlığı eğitimi onların, medyayı gözlemleyebilmesi ve daha iyi anlaması, çocuklar için seçici davranabilmesi, onlara mümkün ya da gerekli olduğu hallerde müdahale edebilmesi ve hayal ile gerçek arasındaki farkı ayırt edebilme bilinci kazandırabilmesi açılarından önem taşımaktadır.

Çocukların yoğun olarak televizyon izlediği saatlerde yayınlanan programlara özellikle dikkat edilmelidir. Çocuğun kendine uygun olan programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan diğer etkinliklere de yeterince katılabilmesi için önemlidir. Bu nedenle çocukların televizyon programlarını izleme süreleri ve bu programların içeriği mutlaka denetlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aksaçlıoğlu, A., Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği* 21, 3-28.
- Açık, Y., Tokdemir, M., Deveci, S., Yağmur, M., Gülbayrak, C., Türkoğlu, A.R. (2003). *İlköğretim Öğrencilerinin En Sık İzledikleri Televizyon Programlarına Göre Fiziksel Şiddete Başvurma ve Fiziksel Şiddete Yaklaşımlarının Karşılaştırılması*. II. Anadolu Adli Bilimler Kongresi, 30 Ekim – 2 Kasım, Kayseri.
- Anderson DR, Huston AC, Schmith KL, Linebarger DL, Wright JC (2001) *SelfImage: Role Model Preference and Body Image, Monographs of the Society Research in Child Development*, 66 (1), 108-118.
- Aral, N. (2009). *Çocuk ve Televizyon*. IV. Ulusal Okulöncesi Eğitimi Öğrenci Kongresi, Gazi Üniversitesi, 25-32.
- Aral, N., Aktaş, Y. (1997). Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13: 99-105.
- Arslan, A. (2004). Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, (1),1–15.
- Arslan, F., Ünal, A., Güler, H., Kardaş, K. (2006). *Okul Çağı Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi*. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 5(6), 391-401.
- Arslan, Ş. (2010). *Televizyon Reklamlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tüketici Davranışlarına Etkileri*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Asena, M. (2009). *Gıda Reklamlarının Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Anneler Tarafından Değerlendirilmesi*. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aşçı, E. (2006). *Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aşkaroğlu, B. (2006). *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, O. (2003). *Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* (Edt: Müzeyyen Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., Günay, Y., (2004). Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettikleri Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5:133-140
- Başal, H. A. (1999). *3-6 yaş çocukların günlük yaşamlarında "televizyon" ve "televizyon" ile ilgili ana-baba görüşleri*. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1172; 215-241, Eskişehir.
- Batmaz, V., Aksoy, A. (1995). *Türkiye'de Televizyon ve Aile: Elektronik Hane*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Bayhan, P., Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Belviranlı, S., Ceritoğlu, K., Bilgin, Ç., Bayraktar, F., Bulut, H., Vaizoğlu, S., Güler, Ç. (2008). Annelerin Televizyon İzleme Konusundaki Davranışları ve Akıllı İşaretler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(3), 191-198.
- Budak, O. (2006). *Televizyon Reklamlarının İlköğretim Çağındaki Çocukların Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi, Ankara İlinde Bir Uygulama Çalışması*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burdette, H., Whitaker, R., Kahn, R., Harvey-Berino, Jean (2003). Association of Maternal Obesity and Depressive Symptoms with Television Viewing Time in

Low-Income Preschool Children”, *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 157(9), 894–843.

Bernard-Bonnin, AC., Gilbert, S., Rousseau, E., Masson, P., Maheux, B. (1991) Television and The 3-to-10-Year-Old Child. *Pediatrics* Vol. 88 No.1 July.

Borzekowski DL. Robinson TN. (2001). The 30 Second Effect: An Experiment Revealing The Impact Of Television Commercials On Food Preferences Of Preschoolers. *Am J Diet Assoc*; 101(1): 42-6)

Bosi, T., Çaman, Ö. (2010). Reklamlarla Beslenen Çocuklar. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 8(1).

Bülbül, S.H. (2008). Advertisement in Media and Children. *J Pediatri Sci*. 4(6): 76-81.

Can, A. (1995). *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cesur, S., Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk. Çocukların Tv Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.

Cihangir, S., Demir, Y., (2003). 3-6 Yaş Çocuklarının ve Anne-Babalarının Televizyon İzleme Özellikleri. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı 5-11 Ekim 2003, Bildiri Kitabı- 2: 318-333

Çelenk, E. (1995). *Televizyonda Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Çiftçili, S., Ünalın, P., Kalaça, Ç., Apaydın, Ç., Uzuner A. (2003). Çocukluk, Obezite ve Televizyon. *T Klin J Pediatri*, 12: 67-71, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği.

- Dağ, İ., Öktem, F., Yazıcı, M., Güvenç, G. Rezaki, M., Demir, N., Özer, Ö., Özer, Ö.M., Tunçel, M. (2005). Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri. RTÜK Özel Çalışma Raporu, Ankara.
- Demir, S. (2011). Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimi ve Sorunları. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi* Yıl:1, Sayı:1.
- Demiriz, S. , Ulutaş, İ. (1999). Ebeveynlerin Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Çocuk Programlarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *X.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (s.1236- 1243). Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Dennison, B., Russo, T., Burdick, P., Jenkins, P. (2004). “An Intervantion to Reduce Television Viewing by Preschool Children”, *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 158, (2), ss.170–178.
- Erjem, Y., Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi. C.Ü. *Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs*, Cilt :30 No:1 15-30.
- Ertürk, Y.D, Gül, A. (2006). *Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Eskandari, M., (2007). *İran’da Tv’de Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlkokul öğrencilerinin Eğitimine Etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Grafik Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Farrell, AD., Bruce, SE. (1997). Impact of exposure to community violence on violent behavior and emotional distress among urban adolescents. *J Clin Child Psychol*; 26:2-14.
- Flannery, Daniel J. (1997), “School Violence: Risk, Preventive Intervention, And Policy”, http://iume.tc.columbia.edu/eric_archive/mono/UDS109.pdf adresinden 10.03.2010 tarihinde alınmıştır.

- Güngör, A., Ersoy, Ö. (1994). *Televizyon Programlarının Okulöncesi Dönem Çocuklarına Etkisine İlişkin Anne-Baba Görüşleri*. 10.YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırması Semineri, Ankara.
- Haktanır, G., Turaşlı, N., Doğan, Ö., Dağlıoğlu, E., Şen, S., Güleç, H., Gül, E., Alat, Z., Dereobalı, N., Aslan, Ü., Acer, D., Güler, T. (2009). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık 3. Baskı.
- Healy, Jane M (2004). Early television exposure and subsequent attention problems in children. *Pediatrics April* 113.
- Hızal, A. (1994). Televizyonun Çocuklar ve Ergenler Üzerine Etkisi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/499/5933.pdf> adresinden 05.05.2010 tarihinde alınmıştır.
- İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)*. Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi tarafından 25 Nisan- 3 Mayıs 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- İnanlı, M.S. (2009). *Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İspir, B., İspir, B. (2008). Televizyon Programı İçeriği Dereceleme Sembollerinin Kullanımı ve Ebeveyn Yönlendirmesi. *Selçuk İletişim*, 5:3,176-183.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekişik Web Ofset.
- Karaca, Y., Pekyaman, A., Güney, H. (2007). Ebeveynlerin Televizyon Reklam İçeriklerinin Çocuklar Üzerindeki Etkilerini Etik Açıdan Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: IX, Sayı: 2, Aralık*.

- Karaboğa, M.T. (2007). *Türkiye’de Özel Televizyon Kanallarının Ana Haber Bültenlerinde Şiddet Olgusu*. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 17. Baskı
- Karayağız, G., Öztürk, C. (2007). Çocuk ve Televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*,10: 2, 81-85.
- Karayağız, G., Öztürk, C. (2007). Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Televizyon İzleme Durumları ve Bunu Etkileyen İncelemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 175.
- Kocadaş, B. (2004). Kültür ve Medya. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1: 1, 1-8. <http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/viewArticle/86> adresinden 25.12.2010 tarihinde alınmıştır.
- Kurugöl, Z., Yenigün, A., Kusun, N., Özgür, T. (1994). Effects of TV on 3-12 Aged Children and Consideration Of The Parents About TV. *Türk Pediatri Arşivi*: 29-23).
- Kuruoğlu, H. (2001). Televizyonun Çocuklara Olumsuz Etkileri. *Karizma üç aylık Düşünce Dergisi*, 7; 122–129.
- Mangır, M., İnal, S. (1994). Televizyonun Okulöncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri, 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırması Semineri, Ankara.
- Molitor, F., Hirsch, KW., (1994). Children's Toleration of Reallife Aggression After Exposure to Media Violence: A replication of the Drabman and Thomas studies. *Child Study J*; 24:191–208.
- Oğuzkan, Ş., Oral, G. (1983). *Okulöncesi Eğitimi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Evi.

- Okday, A. (2007). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*. Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Önder, A., Balaban, A. (2005). *Okulöncesi Eğitimde Güncel Konular*, Morpa, İstanbul.
- Özden, Z. (2006). *Farklı Anne-Baba Tutumlarının Çocukların Televizyon Programlarında Rol Alması Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özertem, T. (1983). Okulöncesi Eğitiminde Radyo ve Televizyonun Yeri ve Önemi. *Okulöncesi Eğitim ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Yayınları*, Anlara.
- Öztekin, S. (2008). *Çocuk Televizyonun Eğitime ve Eğlendirme Özelliklerinin Çocuğun Gelişimine Etkisi Digitürk Baby Tv Örneği*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztora, S. (2005). *İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Obezite Prevalansının Belirlenmesi ve Risk Faktörlerinin Araştırılması*. Sağlık Bakanlığı, Uzmanlık Tezi.
- Öztürk, H. (2002). *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve Çocuk / İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklâm Etkileşimi*, Ankara: Ebabil Yayınları.
- Pokemon gibi atladı! (30 Ekim 2000). *Radikal Gazetesi*.
- Reglin, G. (1996). Television and Violent Classroom Behaviors: Implications for the Training of Elementary School Teachers. *Paper Presented at the European Conference on Educational Research* (Both, England, United Kingdom, September 14-17).
- Rigel, N. (1999), "Child in the News Network", *İletişim Fakültesi Dergisi*, IX. İstanbul.

- Robinson, T.N., Saphir, MN., Kraemer, HC., Varady, A., Haydel, KF. (2001). "Effects Of Reducing Television Viewing on Children's Requests For Toys. A Randomized Controlled Trial", *Journal of Developmental and Behavioural Pediatrics*, Jun; 22(3), 179-184.
- Serhatlıoğlu, B. (2006). *Televizyon Programlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Zihin ve Dil Gelişimini Etkileme Biçimlerine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Belirlenmesi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Strasburger, VC., Donnerstein, E. (1999). Children, adolescents, and the media: *Issues and Solutions*. *Pediatrics*, 103 (1): 129–138.
- Şener, A. (2010). Medya, Reklam ve Tüketim: Çocuklar Açısından Bir Değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi *Tüketici-Pazar-Araştırma-Danışma Test ve Eğitim Merkezi Tüketici Yazıları(II)*.
- Şimşek, Ş., Baran, G. (2001). Televizyon ve Çocuk. *Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı* (Ed: Turhan Özuduru). Ankara: YA-PA Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (1998). *Televizyon Çocuk ve Aile*, İstanbul: İz Yayınları.
- Şirin, M.R. (2011). *Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya*, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı, İstanbul.
- Teker, F. (2008). *İlköğretim II. Kademedeki Okuyan Öğrencilerin Televizyon Reklamlarına İlişkin Görüş ve Davranışları*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, E. (1996). *Ekrana Altı Çocukları*. İrfan Yayıncılık, İstanbul.
- Uluç, G. (2002). Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar.4-11. http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/dergi/gs/2002_cilt2s2.pdf adresinden 12.04.2011 tarihinde alınmıştır.

- Ulusoy, A. (2008). *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçerikli Görüntülerin Gençlerin Ruhsal ve Psikolojik Gelişimlerine Etkileri Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma: Kurtlar Vadisi Örneği*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ülken, F. (2011). Televizyon İzlemede Anne-Baba Aracılığı ile Çocukların Saldırgan Davranışları Arasındaki İlişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11-1: 195-216.
- Williams, R (2003). *Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim*. (çev: Ahmet Ulvi Türkbağ). Dost Kitabevi, Ankara. Ss. 11. (Eserin orijinali 1974'te yayımlandı).
- Yalçın SS, Tuğrul B, Naçar N, Tuncer M, Yurdakök K. (2002). Factors That Affect Television Viewing Time In Preschool and Primary School Children. *Pediatrics International*. 44: 622–627.
- Yapıcı, S. (2006) Bir Eğitim Aracı Olarak Televizyon ve Etkileri, AKÜ Eğitim Fakültesi. <http://myapici.blogspot.com/2007/04/bir-eitimaraci-olarak-televizyon-ve.html> adresinden 28.03.2010 tarihinde alınmıştır.
- Yavuzer, Haluk (2003). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul, ss. 221–225.
- Yavuzer, Haluk (2001). *Çocuk ve Suç*. Remzi Kitabevi, İstanbul, ss. 242–247.
- Yıldırım, E. (2008) *Çocuk ve Televizyonda Şiddet: 5 Yaşındaki Çocukların Anne - Babalarının Televizyondaki Şiddetin Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EK-2: Görüşme Formu (Anne)

Sayın Veli, bu çalışma okul öncesi dönem çocuklarının ve ailelerinin televizyon izleme sürelerini ve çocukların televizyondan etkilenmeleri konusunda anne ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Ankete vereceğiniz gerçekçi cevaplar araştırma için önem taşımaktadır. Katkılarınız için teşekkür ederiz...

Çocuğunuzun televizyondaki hangi programlardan olumsuz yönde etkilendiğini düşünüyorsunuz?

Programlar	Etkilenmiyor	Çok az etkileniyor	Etkileniyor	Çok fazla etkileniyor
Çizgi Filmler				
Dizi Filmler				
Dizi tanıtımları				
Reklamlar				
Haberler				
Magazin Prog.				
Belgeseller				
Spor Prog.				
Çocuk Prog.				

Çocuğunuzun televizyonda izlediği programlardan nasıl etkilendiğini kısaca yazınız.

a) Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun beslenme davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

b) Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun tüketim (alışveriş) davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

c) Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun sosyal davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

d) Televizyonda izlediği programlar çocuğunuzun iletişim becerilerini nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

EK-3: Görüşme Formu (Öğretmen)

Değerli Öğretmen, bu çalışma okul öncesi dönem çocuklarının ve ailelerinin televizyon izleme sürelerini ve çocukların televizyondan etkilenmeleri konusunda anne ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Ankete vereceğiniz gerçekçi cevaplar araştırma için önem taşımaktadır. Katkılarınız için teşekkür ederiz...

Öğrencilerinizin televizyondaki hangi programlardan olumsuz yönde etkilendiğini düşünüyorsunuz?

Programlar	Etkilenmiyor	Çok az etkileniyor	Etkileniyor	Çok fazla etkileniyor
Çizgi Filmler				
Dizi Filmler				
Dizi tanıtımları				
Reklamlar				
Haberler				
Magazin Prog.				
Belgeseller				
Spor Prog.				
Çocuk Prog.				

Öğrencilerinizin televizyonda izlediği programlardan nasıl etkilendiğini kısaca yazınız.

- a) Televizyonda izlediği programlar öğrencilerinizin beslenme davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

- b) Televizyonda izlediği programlar öğrencilerinizin tüketim (alışveriş) davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

- c) Televizyonda izlediği programlar öğrencilerinizin sosyal davranışlarını nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

- d) Televizyonda izlediği programlar öğrencilerinizin iletişim becerilerini nasıl etkiler?

.....

.....

.....

.....

Özgeçmiş Sayfası

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı

:Ezgi TÜRKKENT

Doğum Yeri ve Tarihi

:Salihli / 27.07.1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi

:SDÜ Burdur Eğitim Fak. Okul Öncesi Eğt. Öğrt.

Yüksek Lisans Öğrenimi

:MAKÜ Eğt.Bil. Enst. Okul Öncesi Programı

Bildiği Yabancı Diller

: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri

:Okul Öncesi Eğitim Çocuklarının ve Ebeveynlerinin
Televizyon İzleme Süreleri (Sözlü Sunum). 19.
Eğitim Bilimleri Kurultayı.

İş Deneyimi

Stajlar

:

Projeler

:

Çalıştığı Kurumlar

:Bayındır İ.Ö.O Merkez / BURDUR, Cemal Gürsel
İ.Ö.O Bayraklı / İZMİR

İletişim

E-Posta Adresi : -

:Cemal Gürsel İ.Ö.O Bayraklı / İZMİR